

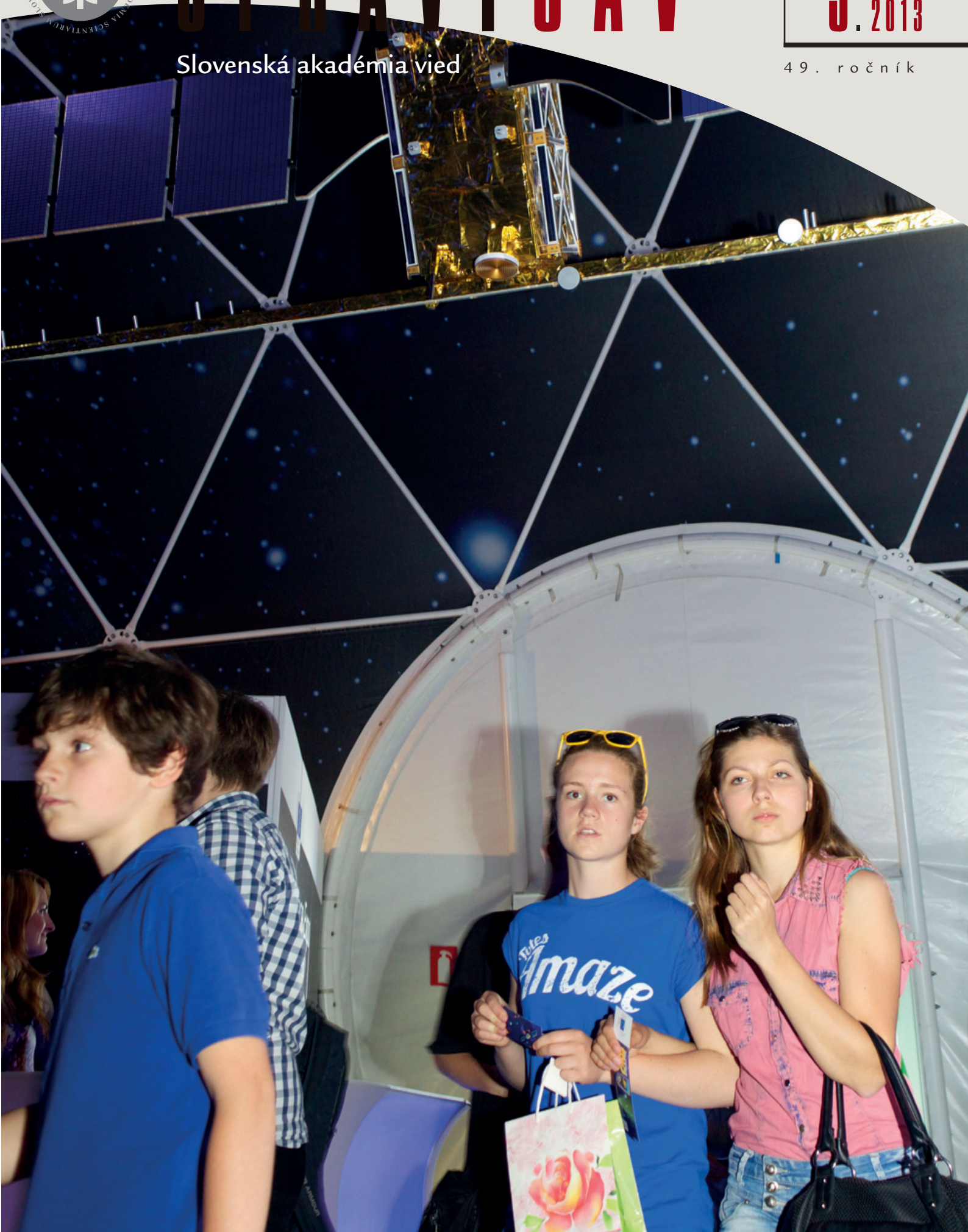

SPRÁVY SAV

5. 2013

Slovenská akadémia vied

49. ročník

V TOMTO ČÍSLE

ZO ŽIVOTA SAV

- Prezident SR vymenoval
predsedu Slovenskej akadémie vied **1**
Spoločné zasadnutie predsedníctiev **1**
Ocenenie, ktoré naplnia hrdosťou **3**
Veda je ich životný smer i poslanie **3**
Spokojnosť s celkovým výsledkom **6**
Veda je vzrušujúca **8**
Ocenenie originality vedeckej práce **9**
Za vedeckú i výchovnú činnosť **9**
Prínosné diela spoločenských vied **10**
Pamäť jubilujúcej Akadémie **14**

KONTAKTY

- Vedecká spolupráca prioritou **2**

ŠESŤDESIAT ROKOV SAV

- Uznanie vydané vedeckými výsledkami **7**
Vždy sa dokázala obhájiť **11**

KONFERENCIE

- Prepojenie výskumu s praxou **13**

UDALOSTI

- Dláždil cestu rozvoju fyziky **13**
Zem očami satelitov **14**

NEKROLÓGY

- Za prof. F. Sekulom a prof. L. Kovaničom **15**

DOKUMENTY 15, 16

Jedenásť vedeckých osobností si pri príležitosti ich vzácných životných jubileí Slovenská akadémia vied uctila už tradičným slávnostným seminárom 30. mája t.r. v priestoroch budovy Ústavu experimentálnej onkológie SAV na Vlárskej ulici v Bratislave. Foto: Juraj Broš

Slovenskú akadémiu vied poctil svojou návštevou 30. mája 2013 prezident Japan Science and Technology Agency Michiharu Nakamura. Japonského hosta na pôde Akadémie privítal jej predseda prof. Jaromír Pastorek. Foto: Juraj Broš

Pri príležitosti 50. výročia vzniku Prírodovedeckej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach odhalili 20. mája t. r. v areáli fakulty v Parku Angelinum pamätnú tabuľu fyzikovi, prvému dekanovi fakulty, rektorovi UPJŠ a neskôr predsedovi SAV prof. Vladimírovi Hajkovi, ktorý dláždil cestu rozvoju fyziky na Slovensku, a tým sa nezmazateľne zapísal do jej histórie. Foto: Katarína Čizmániková

Vydáva Slovenská akadémia vied vo VEDE, vydavateľstve SAV / www.veda-sav.sk | Hlavný redaktor: Emil Borcín | Grafický dizajn: Layout JS. | Za kvalitu dodaných fotografií a obrázkov zodpovedajú autori | Adresa redakcie: Štefánikova 49, 814 38 Bratislava | E-mail: ebor@centrum.sk, emil.borcin@savba.sk | Tel.: 02 2092 0232, Fax: 02 2092 0219 | Tlač: VEDA, vydavateľstvo SAV | ISSN 0139-6307 | Na prednej strane obálky: Európska výstava o vesmíre putujúca po metropolách Európskej únie sa zastavila aj v Bratislave (k článku na s. 14). Foto: Pavol Mikulášek | Na zadnej strane obálky: Dunaj dal o sebe opäť raz vedieť... Foto: Pavol Mikulášek

PREZIDENT SR VYMEŇOVAL PRESEDU SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

Prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič vymenoval 27. mája 2013 Jaromíra Pastoreka na post predsedu Slovenskej akadémie vied.

Prezident zdôraznil, že vedecká oblasť zvažila vedecké a manažérske schopnosti Jaromíra Pastoreka, ktorý bol tak opätovne vymenovaný do tejto významnej funkcie. Ivan Gašparovič vyjadril presvedčenie, že do budúceho obdobia bude treba hľadať dôležité oblasti a programy vedeckého výskumu, v ktorých budeme schopní spolu so zahraničnou kooperáciou zastávať popredné miesta vo vedeckom svete.

Staronový predseda SAV v príhovore pripomenul 60. výročie vzniku inštitúcie, ktorú opäť povedie. Konštatoval nie jednoduchú pozíciu vedy na Slovensku a zdôraznil, že „bez úzkej spolupráce s dobrými univerzitami, výrobnou sférou, ale aj podpory vlády to nebude možné“. Osobitne sa Jaromír Pastorek poďakoval Ivanovi Gašparovičovi

za jeho osobnú iniciatívu a podporu vedy na Slovensku.

Na slávnostnom akte vymenovania pred-

sedu SAV bol prítomný aj minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič. (www.prezident.sk)

Menovacie dekréty novozvoleným členom P SAV

SPOLOČNÉ ZASADNUTIE PRESEDNÍCTIEV

Predošlé Predsedníctvo SAV (2009 – 2013) a nové Predsedníctvo SAV, ktoré začína svoje pôsobenie v júni 2013, sa stretlo na spoločnom rokovaní 28. mája 2013 v priestoroch KC SAV v Smoleniciach.

V súvislosti s ukončením funkčného obdobia predošlého Predsedníctva SAV predseda SAV prof. Jaromír Pastorek poďakoval jeho členom a odovzdal im ďakovné listy.

Tie odovzdala aj predsedníčka Snemu SAV Zuzana Magurová. Členom predsedníctva zvoleným na funkčné obdobie 2013 – 2017 zároveň odovzdala menovacie dekréty.

Súčasnou stretnutia bolo udeľovanie Medailí za podporu vedy SAV, ktoré predseda SAV Jaromír Pastorek odovzdal **PhDr. Viere Rosovej, CSc.**, a **prof. PhDr. Jánovi Ba-**

košovi, DrSc. Laudácie na ich počesť predniesol Miroslav T. Morovics.

Viera Rosová, CSc., po ukončení štúdia psychológie na FiF UK v Bratislave (1971) začala pracovať v Ústave experimentálnej psychológie SAV. Od vzniku Kabinetu pre výskum sociálnej a biologickej komunikácie SAV (dnes Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV) pôsobila na tomto pracovisku ako samostatná vedecká pracovníčka aj ako predsedníčka vedeckej rady. Vedecko-výskumnú kariéru začínala v téme interakcia medzi človekom a počítačom. Následne sa venovala výskumu jazyka v rámci kognitívnej psychológie. Tretie zameranie jej výskumu sa obrátilo na životné prostredie, pričom v tejto orientácii vytrvala až do súčasnosti a završuje ho v oblasti výskumu pôsobenia človeka v biosférických rezerváciách vo vzťahu k ekologickej únosnosti a udržateľného rozvoja. Venuje sa tiež pedagogickej a vedecko-výchovnej práci na Fakulte prírodných vied a Matematicko-fyzikálnej fakulte UK. Od r. 1971 je členkou Slovenskej psychologickéj spoločnosti, od r. 1993 člen-

PRESEDA SAV PROF. JAROMÍR PASTOREK ODOVDÁVA MEDAILU ZA PODPORU VEDY SAV PHDR. VIERE ROSOVEJ, CSC.

kou a neskôr podpredsedníčkou Slovenského výboru pre program UNESCO Človek a biosféra. Významnú časť svojej profesionálnej kariéry zasvätila V. Rosová riadeniu vedy a vednej politike. Od r. 2001 pracovala v Predsedníctve SAV ako jeho členka, v ďalších volebných obdobiach – až do konca mája 2013 – vo funkcii podpredsedníčky SAV a zástupkyne štatutára SAV. Od roku 2001 pôsobila aj vo Vedeckej rade SAV.

Historik a teoretik umenia prof. Ján Bakoš po absolvovaní štúdií na Univerzite Komenského v Bratislave a Masarykovej univerzite v Brne začal pracovať v Slovenskej národnej galérii. V r. 1967 nastúpil do Ústavu teórie a dejín umenia SAV, od r. 1985 pôsobil vo funkcii riaditeľa Umenovedného

ústavu SAV a v r. 1990 – 2005 na poste riaditeľa Ústavu dejín umenia SAV. V r. 1996 sa stal profesorom dejín umenia na Karlovej univerzite v Prahe a o rok neskôr aj na FiF UK v Bratislave. Patrí k priekopníkom historiografického výskumu umeleckohistorickej disciplíny, pričom systematicky obohacuje aj teoretickú reflexiu spoločenských funkcií intelektuála v modernej spoločnosti. Popri vedeckej práci sa venuje tiež riadeniu vedy na pôde SAV. V r. 1990 až 1992 a od r. 2005 až do mája 2013 pôsobil ako člen Predsedníctva SAV a predseda Edičnej rady SAV. (Viac o prof. J. Bakošovi pozri v tomto čísle v článku *Veda je ich životný smer i poslanie.*)

M. Š. | Foto: Juraj Broš

PROF. PHDR. JÁN BAKOŠ, DRSC., S MEDAILOU ZA PODPORU VEDY SAV.

Prezident Japan Science and Technology Agency v SAV

VEDECKÁ SPOLUPRÁCA PRIORITOU

Slovenskú akadémiu vied poctil svojou návštevou 30. mája 2013 prezident Japan Science and Technology Agency (JST) Michiharu Nakamura. Spolu s ním privítali na pôde SAV aj Akiru Takamatsua, japonského veľvyslanca na Slovensku.

Predseda SAV Jaromír Pastorek predstavil hosťom organizáciu, financovanie a fungovanie Akadémie a spomenul tiež, že v tomto roku si pripomína 60. výročie svojho založenia. Hosťom načrtoľ pozíciu SAV v európskom výskumnom priestore aj to, že práve nedávno sa stala členom prestížnej vedeckej asociácie Science Europe. Zdôraznil, že medzinárodná vedecká spolupráca patrí medzi priority SAV, o čom svedčí aj fakt, že má uzatvorených 68 medziazkademických dohôd s vedeckými inštitúciami vo viac ako 40 krajinách. Vedecká spolupráca sa tiež rozvíja v rámci multilaterálnej spolupráce, predovšetkým v rámcových programoch EÚ a iných medzinárodných programoch.

Ďalej vyzdvihol úlohu úzkej bilaterálnej spolupráce nielen na základe výmeny pracovníkov, ale hlavne na báze projektov, ktoré budú podporované oboma participujúcimi stranami. Ako príklad vzájomne výhodnej spolupráce uviedol bilaterálnu projektovú spoluprácu SAV – NSC (Taiwan), kde sú výskumné projekty finančne podporované obidvoma stranami.

Prezident JST Michiharu Nakamura hovoril o zmenách v japonskej spoločnosti. Za posledných 30 rokov sa vedci stali neoddeliteľnou hybnou silou, ktorá sa významne podieľa na úspechu priemyslu a technológií. V poslednom období sa objem financií vynaložených na vedu a výskum v Japonsku zvyšuje. Na tento cieľ sa vyčlenilo o 20 % viac finančných prostriedkov ako v minulom roku. Ocenil, že sa SAV rozhodla usporiadať spoločný workshop, ktorý bude v júli v KC Smolenice. Japonskí a slovenskí vedci spolu s vedeckými

mi pracovníkmi krajín V4 si vymenia skúsenosti v oblasti nanomateriálov, konštrukčných materiálov, biomateriálov a materiálov pre elektroniku a elektrotechniku. V japonskej delegácii budú aj nominanti na Nobelovu cenu.

Jaromír Pastorek uviedol, že už počas tohto workshopu bude podpísané MoU medzi NIMS a SAV ako výsledok návštevy slovenskej delegácie v Japonsku. Zdôraznil, že podpísanie dohody medzi SAV a JST by bolo úspešným završením spoločného workshopu. Vyjadril presvedčenie, že workshop bude začiatkom intenzívnej spolupráce medzi slovenskými a japonskými vedcami.

V popoludňajšej prednáške na QUTE FU SAV Dr. Nakamura načrtoľ pozíciu vedy a výskumu v Japonsku. Krajina, ktorú postihlo zemetrasenie a cunami, je zameraná na obnovu a hospodárske oživenie. Práve táto skutočnosť viedla k tomu, že implementácia vedecko-technických inovácií sa stala dôležitejšia ako kedykoľvek predtým. Hlavným protagonistom vedecko-výskumných inovácií v Japonsku je priemysel. Pokračujúca vážna finančná situácia v priemysle však spôsobila, že pre firmy je ťažké vkladať masívne investície do vysokorizikového výskumu a vývoja. Preto rastie význam participácie univerzít a vedecko-výskumných subjektov, ktorých základný výskum vedie k inováciám. V tejto súvislosti JST pôsobí ako katalyzátor prepojenia výsledkov základného výskumu univerzít a výskumných ústavov s priemyslom, čím vlastne podporuje vývoj inovácií.

Dr. Nakamura sa vo svojej prednáške venoval vednej politike Japonska a predstavil rôzne snahy, ktorými JST podporuje vedu a výskum nielen v Japonsku, ale prostredníctvom bilaterálnej a multilaterálnej spolupráce aj v zahraničí

M. Š. | Foto: Juraj Broš

DELEGÁCIA JAPAN SCIENCE AND TECHNOLOGY AGENCY NA ČELE S JEJ PREZIDENTOM MICHIHAROM NAKAMUROM (V STREDE) NA STRETNUTÍ V SAV.

PROF. JAROMÍR PASTOREK (V STREDE) PREDSTAVIL HOŠTOM HISTÓRIU, ORGANIZÁCIU, FINANCOVANIE A FUNGOVANIE AKADEMIE.

OCENENIE, KTORÉ NAPÍŇA HRDOSŤOU

Jedenásť vedeckých osobností si pri príležitosti ich vzácnych životných jubileí Slovenská akadémia vied uctila už tradičným slávnostným seminárom. V priestoroch budovy Ústavu experimentálnej onkológie SAV na Vlárskiej ulici v Bratislave 30. mája 2013 jubilantov pozdravili predstavitelia SAV, riaditelia domovských ústavov, spolupracovníci aj rodinní príslušníci.

Predseda Slovenskej akadémie vied prof. Jaromír Pastorek pri tejto príležitosti okrem iného pripomenul, že – tak ako mnohí ich kolegovia – aj oni si vybrali vedu za životný smer a súčasne aj životné poslanie.

„Pri podobných príhovoroch je pomerne bezpečnou metódou odvolať sa na výročky známych ľudí. Autorom prvého z nich je kanadský vedec maďarského pôvodu Jean Selye, zakladateľ moderného výskumu stresu. Selye vo svojej knihe K výšinám vedy napísal ‚Vedci nie sú imúnni k potlesku a pochvalám, ale čím sú vo vedeckej hierarchii vyššie, tým viac sa zužuje okruh ľudí, od ktorých si túto pochvalu skutočne cenia.‘ Nás na ocenenie Významné osobnosti SAV vybralo predsedníctvo najvyššej slovenskej vedeckej inštitúcie a dostávame ho priamo z rúk predsedu Slovenskej akadémie vied, čiže jej najvyššieho predstaviteľa, ktorý je vo svete vysoko uznávaným vedcom a patrí k najužšej špičke slovenskej vedy. Z tohto pohľadu v súlade s citovaným výrokom nás musí toto ocenenie naplňať radosťou a hrdosťou,“ povedal prof. Ing. Ivan Chodák, DrSc., z Ústavu polymérov SAV,

v mene jedenástich ľudí, ktorých SAV oceniла ako Významné osobnosti Slovenskej akadémie vied v roku 2013.

Slová uznania tentoraz patrili týmto významným vedeckým osobnostiam:

Doc. RNDr. Oto Strauch, DrSc.

(Matematický ústav SAV)

Prof. Ing. Božena Košíková, DrSc.

(Chemický ústav SAV)

MUDr. Ján Dřimal, DrSc.

(Ústav experimentálnej farmakológie a toxikológie SAV),

Prof. Ing. Ivan Chodák, DrSc.

(Ústav polymérov SAV)

Ing. Vladimír Kováčik, DrSc.

(Chemický ústav SAV)

Ing. Michal Simon, DrSc.

(Ústav biochémie a genetiky živočíchov SAV)

Doc. RNDr. Vladimír Zajac, CSc.

(Ústav experimentálnej onkológie SAV)

Prof. PhDr. Ján Bakoš, DrSc.

(Ústav dejín umenia SAV)

Jozef Marián Gálik, DrSc.

(Ústav orientalistiky SAV)

Mgr. Lýdia Kamencová

(Ústredný archív SAV)

PhDr. Ivan Kameneč, CSc.

(Historický ústav SAV)

Slávnostnú atmosféru podujatia zvýraznili diela európskych skladateľov v podaní violončelistu Eugena Procháca.

(red.) | Foto: Juraj Broš

K TOHTOROČNÝM
OSOBNOSTIAM SAV SA
PRIHOVORIL PREDSEDA
SAV PROF. JAROMÍR
PASTOREK.

Galéria osobností Slovenskej akadémie vied v roku 2013

VEDA JE ICH ŽIVOTNÝ SMER I POSLANIE

Doc. RNDr. Oto Strauch, DrSc. (nar. 15. 5. 1943 v Pezinku) vyštudoval Prírodovedckú fakultu UK v Bratislave. V roku 1986 nastúpil do Matematického ústavu SAV, kde v súčasnosti pracuje ako vedúci vedecký pracovník. Patrí medzi popredných slovenských odborníkov z oblasti teórie čísel. Je

autorom vyše 45 vedeckých prác a dvoch monografií. Jeho najvýznamnejšie vedecké výsledky sú z oblasti diofantických aproximácií, z teórie rovnomerných postupností a najmä z dosiaľ otvorenej teórie množín distribučných funkcií postupností. Ide o teóriu postupností nového typu, tzv. rovno-

merne rýchlych, ktoré sú rovnomerne rozdelené a splňajú doposiaľ nevyriešenú tzv. Duffinovu-Schaefferovu hypotézu. Podarilo sa mu formulovať a vyriešiť nový momentový problém v 3-rozmernej kocke, ktorá vedie k novým typom kritérií pre limitné rozdelenia. Všeobecná teória L-2 diskrepancií

Doc. RNDr. OTO STRAUCH, DrSc.
(MATEMATICKÝ ÚSTAV SAV)

Prof. Ing. BOŽENA KOŠÍKOVÁ, DrSc.
(CHEMICKÝ ÚSTAV SAV)

MUDr. JÁN DŘÍMAL, DrSc.
(ÚSTAV EXPERIMENTÁLNEJ FARMAKOLÓGIE A TOXIKOLÓGIE SAV)

umožňuje zavedenie nových typov momentových problémov, ktoré Dr. Strauch previedol na tzv. kopozitívne funkcie ako riešenia funkcionálnych rovníc s neznámou distribučnou funkciou. Podarilo sa mu opísať funkcionálnu rovnicu pre distribučné funkcie postupnosti špeciálneho typu a ukázať jej čiastočné riešenia. Okrem vedeckej práce sa aktívne venuje výchove matematického dorastu v doktorandskom štúdiu. Je členom American Mathematical Society a Jednoty slovenských matematikov a fyzikov.

Prof. Ing. Božena Košíková, DrSc. (nar. 18. 6. 1938 v Muráni) Po absolvovaní Chemicko-technologickej fakulty SVŠT v Bratislave začala pracovať v Ústave dreva, celulózy a chemických vlákien SAV, ktorý sa stal neskôr súčasťou Chemického ústavu SAV. Od r. 1970 bola vedúcou Laboratória lignínu a zodpovednou riešiteľkou čiastkových úloh štátneho plánu základného výskumu dreva a od r. 1990 vedúcou projektov financovaných grantovými agentúrami VEGA a APVV. Prof. Košíková absolvovala viacero študijných pobytov v zahraničí: University of British Columbia, Kanada, University of Alberta, Kanada, Finish Pulp and Paper Research Institute, Fínsko, Swedish Pulp and Paper Research Institute, Švédsko, Chalmers University of Technology, Švédsko. Publikovala 154 pôvodných vedeckých prác v zahraničných a domácich časopisoch (viac ako 200 citácií) a predniesla 136 prednášok na domácich a zahraničných konferenciách. Je autorkou 27 patentov, 3 knižných publikácií a 2 kapitol v knihách, vyškolila 4 doktorandov.

MUDr. Ján Dřimal, DrSc. (nar. 30. 7. 1938 v Bratislave) po ukončení štúdia na Lekárskej fakulte UK v Bratislave nastúpil do Chemického ústavu ČSAV v Bratislave na Oddelenie farmakobiodynamiky. Postgraduálne štúdium absolvoval v rokoch 1964 – 1969 v Prahe, sčasti v klinickom výskume vo Výskumnom ústave pre ochorenia krvného obehu, kde skúmal účinky emocionálneho stresu na celkovú a koronárnu hemodynamiku, a sčasti v základnom výskume vo Farmakologickom ústave ČSAV. Od r. 1971 až do odchodu na zaslúžilý odpočinok pracoval v Ústave experimentálnej farmakológie a toxikológie SAV. Najvýznamnejšie výsledky dosiahol v oblasti štúdia kardiovaskulárnych účinkov beta-adrenolytík, blokátorov kalciového vstupu, zápalových cytokínov, chemoatraktantov a patologických me-

diátorov v srdci. Intenzívne sa tiež venoval predklinickému štúdiu nových látok, napr. metipranololu. Významné výsledky dosiahol aj v štúdiu beta-adrenergických receptorov, uvoľňovania mitogénnych peptidov v srdci, antagonistov hyperproliferatívnych peptidov, ako aj v štúdiu exprese a uvoľňovania proinflatórných cytokínov na zvieracích modeloch poškodenia srdca. Dr. Dřimal publikoval vyše 250 vedeckých článkov a jeho práce boli citované viac ako 300-krát. Počas svojho pobytu v USA získal Cenu Pfitzer University of Pennsylvania.

Prof. Ing. Ivan Chodák, DrSc. (nar. 14. 4. 1943 v Bratislave). Vyštudoval Chemickú fakultu SVŠT. V r. 1970 nastúpil na internú aspirantúru v Ústave polymérov SAV, kde sa zaoberal témou sieťovania polyolefínov. Tejto problematike zostal verný doteraz, hoci jeho vedecké záujmy sú zamerané najmä na multikomponentné systémy na báze polymérnej matrice. Z najvýznamnejších výsledkov jeho vedeckej práce treba spomenúť postup a mechanizmus sieťovania polypropylénu s najvyššou známou účinnosťou, ďalej výskum elektrovodivých kompozitov, ako aj nanokompozitov s elastomérou maticou, kde získal originálne, sčasti patentované poznatky. S vysokým ohlasom sa stretli aj jeho práce týkajúce sa zmesí biodegradovateľných plastov s potenciálom využitia pre obaly. Vedecký prínos prof. Chodáka demonštruje viac než 120 vedeckých publikácií v karentovaných časopisoch, ďalších najmenej 60 článkov uverejnených predovšetkým v zahraničných vedeckých časopisoch a viac než 900 citácií. Medzinárodné uznanie vo vedeckej komunite dokumentuje takmer 40 pozvaní na prednesenie kľúčových prednášok na medzinárodných vedeckých konferenciách. O šírke jeho záberu vypovedá aj výrazná snaha o prepojenie vedeckého základného výskumu s priemyselnou praxou, cestou početných spoluprác s firmami na Slovensku i v celej Európe. Je tiež autorom a spoluautorom viacerých aplikovaných patentov. Prof. Chodák pôsobil počas jedného funkčného obdobia v Predsedníctve SAV. Je nositeľom Národnej ceny SR a ďalších ocenení.

Ing. Vladimír Kováčik, DrSc. (nar. 28. 1. 1938 v Turzovke) po absolvovaní CHTF SVŠT v Bratislave v odbore chémie a výroba celulózy a papiera nastúpil ako vedecký aspirant na Chemický ústav SAV. Je autorom viac ako 120 vedeckých prác v karento-

vaných časopisoch, na ktoré je viac ako 500 ohlasov, a tiež autorom 3 kapitol v knihách. Viedol viacero medzinárodných a domácich výskumných projektov. Výsledky z oblasti hmotnostnej spektrometrie prezentoval na mnohých významných vedeckých konferenciách doma i v zahraničí. Motívom pre jeho celoživotné dielo sa stali sacharidy a ich deriváty. Jeho staršie práce dali základ MS fragmentácii derivátov sacharidov nárazom elektrónov, čo prispelo k metodikám identifikácie sacharidových zlúčenín v živom organizme. Svetové prvenstvo patrí štúdiu derivátov uronových kyselín, aldobiurónových a vyšších oligomérov a tiež zložiek lignínu ako základnej zložky drevnej hmoty. Po revolučných zmenách v spôsobe ionizácie molekúl prispel Dr. Kováčik v spolupráci so špičkovými zahraničnými pracoviskami k významným poznatkom o protonizovaných indolových glukozidoch analógu O-špecifického polysacharidu z *Vibrio cholerae*, ako aj interpretácii fragmentácie analógov fytoalexinu pomocou elektrosprej trap ionizácie, time-of flight MS sodíkom kationizovaného grassitínu a ich glykozidov. K jeho významnej organizačnej činnosti patrí založenie Slovenskej spoločnosti hmotnostnej spektrometrie po rozdelení Československa.

Ing. Michal Simon, DrSc. (nar. 20. 5. 1943 v Jurovej) absolvoval štúdium na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre. Od r. 1975 dodnes pôsobí v Ústave biochémie a genetiky živočíchov SAV v Ivanke pri Dunaji. Je autorom vyše 50 vedeckých článkov, ktoré boli citované viac ako 250-krát. Venoval sa imunogenetike hospodárskych zvierat, a to identifikácii a funkčnej analýze polymorfnych a monomorfnych molekúl bunkových membrán zúčastnených v imunitných procesoch pri ošipanej a hovädzom dobytku. Zaslúžil sa o identifikáciu hlavného histokompatibilného komplexu ošipanej (SLA) s podobnou genetickou štruktúrou a funkčnými vlastnosťami ako analogický komplex génov opísaný u človeka. Cenné výsledky získal tiež v oblasti polymorfizmu a genetickej štruktúry triedy I hlavného histokompatibilného komplexu hovädzieho dobytku (BoLA). V 80. rokoch zaviedol na pracovisku hybridovú techniku na produkciu monoklonových protilátok, čím sa Ústav biochémie a genetiky živočíchov zaradil vo svetovom meradle medzi prvé pracoviská využívajúce túto progresívnu techniku. Pomocou monoklonových protilátok pripra-

Prof. Ing. IVAN CHODÁK, DrSc.
(ÚSTAV POLYMÉROV SAV)

Ing. VLADIMÍR KOVÁČIK, DrSc.
(CHEMICKÝ ÚSTAV)

Ing. MICHAL SIMON, DrSc.
(ÚSTAV BIOCHÉMIE A GENETIKY ŽIVOČÍCHOV SAV)

Doc. RNDr. VLADIMÍR ZAJAC, CSc.
(ÚSTAV EXPERIMENTÁLNEJ ONKOLÓGIE SAV)

Prof. PhDr. JÁN BAKOŠ, DrSc.
(ÚSTAV DEJÍN UMENIA SAV)

JOZEF MARIÁN GÁLIK, DrSc.
(ÚSTAV ORIENTALISTIKY SAV)

vených v ústave bolo v rámci medzinárodných porovnávacích testov odhalených 8 z 32 dodnes známych sérologicky definovaných alií BoLA triedy I. Praktickým výstupom tohto výskumu boli aj výsledky štúdia expresie povrchových molekúl v patologických stavoch, ako sú BLAD (Bovine Leukocyte Adhesion Deficiency), leukóza kráv a mastitída dojnic.

Doc. RNDr. Vladimír Zajac, CSc. (nar. 21. 6. 1943 v Hámroch) po ukončení štúdia na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave nastúpil v r. 1973 do Ústavu experimentálnej onkológie SAV, kde pracuje dodnes. Bol priekopníkom v zavádzaní nových molekulárno-genetických metód, ktoré umožňujú včasnú, presymptomatickú diagnostiku dedičnej formy rakoviny hrubého čreva (FAP) a dedičnej formy rakoviny prsníkov a vaječníkov. Molekulárno-genetická diagnostika umožňuje až v 90 percentách predísť vzniku rakoviny hrubého čreva vďaka včasným terapeutickým zákrokom. V jeho laboratóriu bolo vyšetrených viac ako 290 rodín na predispozíciu k týmto formám nádorových ochorení. Výsledky, ktoré získal, majú význam nielen vedecký, ale najmä spoločenský. V súčasnosti sa doc. Zajac venuje problematike úlohy mikroflóry intestinálneho traktu pri vzniku nádorových ochorení hrubého čreva a protektívnym účinkom špecifických probiotických baktérií u pacientov s AIDS. Jeho netradičný prístup bol pozitívne prijatý najmä v USA, čoho dôkazom sú viaceré pozvania ako prednášateľa na konferenciách. Výsledky svojho výskumu publikoval v 65 vedeckých publikáciách. Bol zodpovedným riešiteľom 10 domácich projektov, z toho troch APVV a spoluriešiteľom EÚ projektu. Získal významné ocenenia, ako napríklad cenu Danish Cancer Society a Japanese State Award for Foreign Specialists. Počas celej svojej vedeckej dráhy doc. Zajac výrazne inklinoval k tzv.

translačnému výskumu, v začiatkoch so zameraním na veterinárnu, v súčasnosti hlavne na klinickú prax.

Prof. PhDr. Ján Bakoš, DrSc. (nar. 6. 3. 1943 v Bratislave) vyštudoval dejiny umenia a estetiku na UK v Bratislave a Masarykovej univerzite v Brne. V roku 1984 vydal knižnú prácu *Dejiny a koncepcie stredovekého umenia na Slovensku*, v ktorej sa pokúsil odкрыť teoretické premisy dejepisu umenia a ukázať, že naše obrazy dejín umenia sú perspektivistickými konštrukciami. V r. 1985 sa stal riaditeľom multidisciplinárneho Umenovedného ústavu SAV. Na základe práce *Situácia dejepisu umenia na Slovensku*, v ktorej identifikoval etno- a literaturocentrický charakter slovenskej kultúry ako prameň nedostatočne vyvinutého vzťahu k výtvarnej minulosti, získal v roku 1986 vedeckú hodnosť doktora vied. Po revolúcii 1989 bol zvolený za riaditeľa osamostatneného Ústavu dejín umenia a vzápätí za člena prvého porevolučného Predsedníctva SAV. V tom čase tiež založil Umelekohistorickú spoločnosť Slovenska. Popri bohatej publikačnej tvorbe sa prof. Bakoš intenzívne venuje prednáškovej činnosti – na domácej pôde i v zahraničí, aktívne sa zúčastňuje na svetových umelekohistorických kongresoch, ako aj zahraničných stážach, organizuje medzinárodné konferencie a je členom významných vedeckých organizácií. V roku 2000 mu bola na Viedenskej univerzite udelená Herderova cena a v roku 2003 Zlatá medaila SAV. V rokoch 2006 – 2013 bol členom Predsedníctva SAV. Prof. Bakoš vo svojich vedeckých prácach analyzuje významné metodologické prúdy historiografie umenia, podnecuje k novému prístupu k dejinám umenia našej krajiny a súčasne podrobuje kritickej reflexii pálčivé témy umeleckej kultúry globalizujúceho sa sveta. V knižnej publikácii *Intelektuál a pamiatka* (2004) odhaľuje nielen ideologické poza-

die metamorfóz vzťahu k umeleckému dedičstvu, analyzuje tiež príčiny marginálneho postavenia vedy a vedca na Slovensku.

Jozef Marián Gálik, DrSc. (nar. 21. 2. 1933 v Igrame) po skončení štúdia sinológie a dejín Ďalekého východu na Filologickej fakulte KU v Prahe absolvoval dvojročné štúdium na Pekinskej univerzite. Po návrate z Číny začal od novembra 1960 pracovať v Ústave orientalistiky SAV, kde pôsobí doteraz. Stal sa spoluzakladateľom sinológie ako vedného aj ako pedagogického odboru na Slovensku. Vo vedeckej práci sa zameriava na výskum čínskej literatúry a kultúry. Ako sinológ a literárny vedec je široko uznávaný v medzinárodných vedeckých kruhoch. Je autorom 15 monografií publikovaných v angličtine a čínštine. Medzi jeho prelomové a v zahraničí najčastejšie citované diela patria monografie *Mao Tun and Modern Chinese Literary Criticism*, ďalej *The Genesis of Modern Chinese Literary Criticism (1917 – 1930)* a *Milestones in Sino-Western Literary Confrontation (1898 – 1979)*. Po roku 1989 sa J. M. Gálik začal venovať štúdiu Biblie a jej vplyvu na čínsku literatúru a kultúru 20. storočia. Výsledky svojho výskumu z tejto oblasti publikoval v monografii *Influence, Translation and Parallels. Selected Studies on the Bible in China*. O vedeckom význame jeho práce svedčí aj skutočnosť, že jeho monografie vychádzajú v nových vydaniach i v prekladoch do čínštiny a pozývajú ho prednášať na početné zahraničné konferencie a sympóziá. Okrem toho bol menovaný profesorom-poradcom na Východočínskej pedagogickej univerzite v Šanghaji, mimoriadnym profesorom na Če-ťiangskej univerzite v Chang-čou a čestným profesorom na S'č-chunaskej univerzite v Čcheng-tu. O mimoriadnom medzinárodnom vedeckom význame Dr. Gálíka a uznaní jeho práce medzinárodnou vedeckou spoločnosťou svedčí aj to,

Mgr. LÝDIA KAMENCOVÁ
(ÚSTREDNÝ ARCHÍV SAV)

PhDr. IVAN KAMENEC, CSc.
(HISTORICKÝ ÚSTAV SAV)

že je ako jediný vedecký pracovník zo spoločenských vied na Slovensku nositeľom Ceny Alexandra von Humboldta.

Mgr. Lýdia Kamencová (nar. 23. 12. 1943 v Bratislave) absolvovala štúdium na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. V tom istom roku začala pracovať v Štátnom archíve v Bratislave a po piatich rokoch prestúpila do Ústredného archívu SAV, kde pracuje doteraz. Hoci nemala špeciálne archívne vzdelanie, pomerne rýchlo si osvojila zásady pre prácu s archívnym materiálom. Postupne získala hlboké teoretické vedomosti vo svojom odbore a stala sa profesionálne skúsenou, jazykovo erudovanou pracovníčkou, čo dokázala svojím podielom na viacerých projektoch medzinárodnej spolupráce. Od svojho nástupu do archívu sa zameriavala na zabezpečovanie kompletizácie do-

kumentácie pre dejiny vedy a techniky na Slovensku. Spracovávala rozsahom i problémami najzložitejšie fondy úradnej i súkromnej proveniencie. Podieľala sa na metodike tvorby, spracovania a využitia zbierkových fondov. Doteraz spracovala a vyhotovila inventáre pre viac ako 60 osobných fondov významných slovenských vedcov, napr. akademikov Blaškoviča, Déreera, Ilkoviča, Hruškoviča. Vybudovala a pravidelne dopĺňa a spravuje rozsiahlu zbierku medailí a vedeckých ocenení. Výsledky jej vedeckovýskumnej činnosti sú doložené v historických úvodoch v inventároch spracovaných fondov a v odborných štúdiách publikovaných v periodikách doma i v zahraničí. Je spoluautorkou dvojzväzkových Dejín SAV.

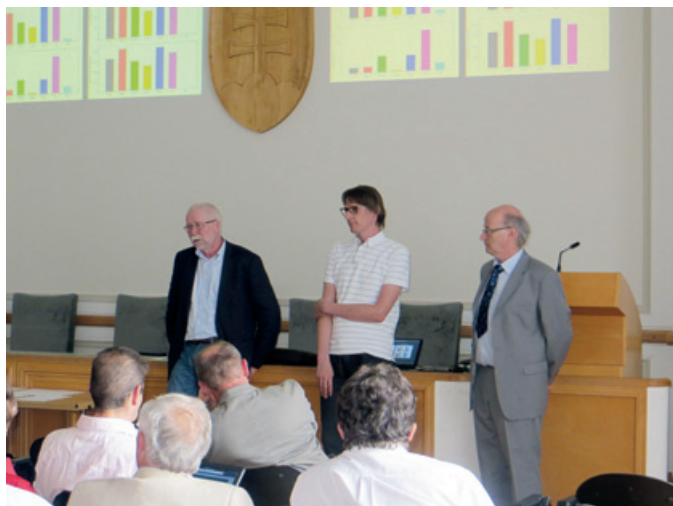
PhDr. Ivan Kamenec, CSc. (nar. 28. 8. 1938 v Nitre) absolvoval štúdium na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Najprv pracoval v Štátnom slovenskom ústrednom archíve a krátko v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave, potom prešiel do Historického ústavu SAV. Ivan Kamenec je popredným slovenským historikom, vysoko uznávaným doma i v zahraničí. Témou jeho vedeckého výskumu sú politické a kultúrne dejiny Slovenska v 20. storočí; prioritne sa venuje histórii slovenského štátu z rokov 1939 – 1945, jeho politického systému a politickým a kultúrnym elitám. Dalším predmetom jeho záujmu sú dejiny slovenskej historickej vedy a niektoré teoretické problémy slovenskej historiografie v 20. storočí. V týchto oblastiach patrí k špičkovým slovenským odborníkom, do historiografie sa však zapísal najmä ako priekopník skúmania holokaustu na Slovensku. Ako prvý otvoril túto v minulosti tabuizovanú tému a vniesol do nej vedecké metódy bádania. Jeho monografia Po stopách tragédie dodnes patrí medzi základné historické diela o antisemitizme a zničení slovenského židovstva za vojnového slovenského štátu. Vďaka svojim výskumným výsledkom a aktivitám sa I. Kamenec zaradil medzi uznávaných medzinárodných odborníkov na dejiny holokaustu a v tejto oblasti podnietil nástup celej skupiny nových bádateľov. Je autorom, resp. spoluautorom približne tridsiatich vedeckých alebo vedecko-populárnych monografií a vedeckých edícií prameňov. Okrem toho je autorom asi 200 vedeckých štúdií a často aktívne vystupuje s referátmi na domácich a medzinárodných vedeckých podujatiach.

fickej fakulte UK v Bratislave. Najprv pracoval v Štátnom slovenskom ústrednom archíve a krátko v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave, potom prešiel do Historického ústavu SAV. Ivan Kamenec je popredným slovenským historikom, vysoko uznávaným doma i v zahraničí. Témou jeho vedeckého výskumu sú politické a kultúrne dejiny Slovenska v 20. storočí; prioritne sa venuje histórii slovenského štátu z rokov 1939 – 1945, jeho politického systému a politickým a kultúrnym elitám. Dalším predmetom jeho záujmu sú dejiny slovenskej historickej vedy a niektoré teoretické problémy slovenskej historiografie v 20. storočí. V týchto oblastiach patrí k špičkovým slovenským odborníkom, do historiografie sa však zapísal najmä ako priekopník skúmania holokaustu na Slovensku. Ako prvý otvoril túto v minulosti tabuizovanú tému a vniesol do nej vedecké metódy bádania. Jeho monografia Po stopách tragédie dodnes patrí medzi základné historické diela o antisemitizme a zničení slovenského židovstva za vojnového slovenského štátu. Vďaka svojim výskumným výsledkom a aktivitám sa I. Kamenec zaradil medzi uznávaných medzinárodných odborníkov na dejiny holokaustu a v tejto oblasti podnietil nástup celej skupiny nových bádateľov. Je autorom, resp. spoluautorom približne tridsiatich vedeckých alebo vedecko-populárnych monografií a vedeckých edícií prameňov. Okrem toho je autorom asi 200 vedeckých štúdií a často aktívne vystupuje s referátmi na domácich a medzinárodných vedeckých podujatiach.

Výročný seminár vedeckých organizácií II. oddelenia vied

SPOKOJNOSŤ S CELKOVÝM VÝSLEDKOM

V dňoch 20. a 21. mája 2013 sa v Smoleniciach uskutočnil výročný seminár vedeckých a špecializovaných organizácií II. oddelenia vied SAV. Zúčastnili sa na ňom členovia P SAV za II. OV, riaditelia a predsedovia vedeckých rád vedeckých a špecializovaných organizácií II. OV.

Na seminári sa prediskutovali vedecké výstupy II. OV za rok 2012 a konštatoval sa dobrý výsledok ako celku aj jeho vedeckých organizácií. Ďalej sa diskutovalo k otázke zloženia nového vedenia SAV na funkčné obdobie rokov 2013 – 2017. Odniesla aj informácia o stave prípravy na výstavbu Pavilónu lekárskeho ústavu na Dúbravskej ceste. Riaditelia ústavov boli oboznámení o novele zákona o verejnom obstarávaní. Na záver dňa sa uskutočnila voľba nového predsedu Rady riaditeľov II. OV SAV. Stal sa ním Ing. Jozef Váľka, CSc., riaditeľ Ústavu ekológie lesa SAV vo Zvolene. Za podpredsedu Rady riaditeľov II. OV SAV bol zvolený Ing. Igor Lacík, DrSc., riaditeľ Ústavu polymérov SAV v Bratislave.

Na druhý deň program pokračoval informáciami o špeciálnej infraštruktúre ústavov II. OV SAV. Súčasne odznegli prednášky Ing. Michala Kaliňáka (FCHPT STU) o metóde MRI pre malé zvieratá, ktorá je zavedená v rámci projektu Národného centra NMR, a Ing. Jána Maňku a Dr. Miroslava Haina z Ústavu merania SAV o špeciálnych zobrazovacích technikách vhodných aj pre biologický výskum, vybudovaných na tomto pracovisku.

Zdroj: II. OV SAV

ČLENOVIA NOVÉHO PREDSEDNÍCTVA SAV PRE II. OV NA VÝROČNOM SEMINÁRI VEDECKÝCH ORGANIZÁCIÍ II. ODDELENIA VIED – ZĽAVA PROF. RNDR. PAVOL ŠAJGALÍK, DRSC., MUDR. RICHARD IMRICH, PHD., DOC. MVDR. JURAJ KOPPEL, DRSC. Foto archív

UZNANIE VYDOBYTÉ VEDECKÝMI VÝSLEDKAMI

L. Macho:
„Akadémia
potrebuje neustály
príliv mladých,
nadaných
absolventov
vysokých škôl“

V minulom čísle *SPRÁV SAV* sme hodnotili roky existencie jubilujúcej Slovenskej akadémie vied bývalými jej predsedami – prof. Branislavom Lichardusom a prof. Štefanom Lubym. Teraz dávame slovo MUDr. Ladislavovi Machovi, DrSc., významnému endokrinológovi, ktorý stál na čele SAV v rokoch 1990 – 1992, teda v čase, keď sa rozhodovalo o charaktere Akadémie i jej existencii. V celej svojej pracovnej kariére ani raz nezmenil zamestnávateľa – aj v krízových časoch zostal verný Slovenskej akadémii vied a jej Ústavu experimentálnej endokrinológie.

SAV oslavuje 60. výročie od svojho vzniku. Čo sa podľa vás zmenilo za to nie krátke obdobie? Kam sa SAV posunula?

Ladislav Macho: V prvých rokoch po založení SAV jej pracoviská zápasili s dnes už nepredstaviteľnými priestorovými problémami, so získavaním prístrojového vybavenia pre vedecko-výskumnú prácu – najmä s vtedy modernými prístrojmi z dovozu z priemyselne vyspelých krajín pre nedostatok devíz a na vybrané prístroje bolo uložené embargo – zákaz vývozu (išlo napr. o prístroje na radiodetekciu, výkonné ultracentrifúgy). Problémy boli aj s prístupom k novým vedeckým poznatkom, pretože z politicko-ideologických dôvodov bol zakázaný dovoz vybranej vedeckej literatúry (napr. Nature, Science a pod.). Napriek

tomu sa vďaka usilovnosti, invencii a vytrvalosti mladých pre vedu zapálených pracovníkov SAV darilo budovať po metodickej a prístrojovej stránke pracoviská Akadémie orientované na riešenie aktuálnych problémov v jednotlivých vedných odboroch. Získavaním pôvodných vedeckých výsledkov sa postupne začali presadzovať práce našich výskumníkov aj vo významných vedeckých časopisoch v zahraničí, hoci zaslanie publikácie na uverejnenie v zahraničí muselo prejsť schválením zvláštneho útvaru na pracoviskách SAV. Prekonávaním týchto ťažkostí v totalitnom režime a uvoľnením po hlbokých politicko-spoločenských zmenách v posledných dvadsiatich rokoch sa SAV na základe výsledkov výskumu stala významnou, medzinárodne uznávanou vedecko-výskumnou inštitúciou so širokou rozvinutou medzinárodnou spoluprácou. Pracovníci ústavov sa úspešne presadzovali za členov riešiteľských tímov dôležitých projektov medzinárodnej spolupráce s kolektívmi z významných zahraničných univerzít a pracovísk vedecko-výskumných organizácií ako CNRS, INSERM, NIH a pod. Okrem toho sa vedeckí pracovníci a pracovníčky úspešne presadili aj v súťaži o grantovú podporu v rámcových programoch EK, NATO, COST, UNESCO, CERN, PHARE a ďalších. Viaceré pracoviská SAV získali v posledných rokoch na základe originálnych projektov štatút Centra excelentného výskumu priznaného Komisiou Európskej únie. Významným medzinárodným ozna-

ním SAV je skutočnosť, že sa stala členom medzinárodných vedeckých inštitúcií ako ALLEA, ICSU, IAP, EASAC a ďalších.

Ako si spomínate na obdobie svojho pôsobenia vo vedení SAV?

L. M.: Do vedenia SAV som nastupoval v januári 1990 ako prvý predseda SAV demokraticky volený Radou vedcov (dnešný snem). Po zmene totalitného režimu pred vedením SAV stálo niekoľko závažných úloh týkajúcich sa prestavby organizácie vedeckého výskumu a štruktúry organizácií v SAV. Ako sa skoro ukázalo, jednou z najviac vyčerpávajúcich aktivít bol neustály boj za zachovanie SAV. Z rôznych politických, akademických a spoločenských organizácií boli vyvíjané tlaky na zrušenie SAV ako vedecko-výskumnej organizácie s jej pracoviskami, čo by znamenalo straty vyspelých vedeckých pracovníkov, ktorí by volili prípadný odchod do zahraničia. Poukazovaním na existenciu niekoľko desiatok akadémii vo svete, ktoré mali tiež výskumné pracoviská, sa nám podarilo tieto útoky odraziť a súčasne postavenie SAV dokazuje správnosť našich snáh. Ďalej bolo treba urýchlene prebudovať systém podpory vedy a výskumu. Po zániku Štátneho plánu základného výskumu (v r. 1990) a jeho ideologického zamerania a centrálného financovania Predsedníctvo SAV už koncom roku 1990 rozhodlo zaviesť systém projektového financovania a zriadiť akademicko-

kú grantovú agentúru. Významné úsilie sa vynaložilo na zmenu štruktúry riadenia pracovísk SAV, posilnenie demokratických prvkov v systéme riadenia pracovísk. Závažnou úlohou bolo napravenie krívd spôsobených z politických dôvodov pracovníkom a kolektívom ústavov SAV, najmä v normalizačnom období, umožniť postihnutým pracovníkom návrat na pracoviská SAV. Z finančných dôvodov sa nám nepodarilo zamerať založiť nadáciu, ktorá by umožňovala prijívať na dlhodobšie stáže zahraničných skúsených pracovníkov, a tým zvýšiť metodickú úroveň našich pracovísk. Podarilo sa však neskôr prijívať významných vedeckých pracovníkov na dlhšie stáže vo vybraných ústavoch SAV prostredníctvom programu Centra excelentnosti priznanom Komisiou Európskej únie. Zámerom Predsedníctva SAV bola aj príprava nového zákona o postavení, štruktúre a činnosti SAV, zodpovedajúceho novým demokratickým podmienkam. Schválenie vypracovaného zákona o SAV však bolo v politických kruhoch viazané aj na súčasne pripravený nový zákon o vysokých školách, ktorého príprava však narážala na rôzne problémy.

Čo je pre takú inštitúciu dôležité, aby fungovala bez väčších problémov?

L. M.: Na úspešné fungovanie SAV je potrebný neustály vstup mladých, nadaných a pre vedeckú prácu zapálených absolventov vysokých škôl. Zmenou politických po-

merov sa však otvorili cesty pre prácu vo výskume aj na dobre zariadených pracoviskách v zahraničí a únik mozgov ohrozuje rast domácich vedecko-výskumných organizácií. Preto treba v SAV tiež zabezpečiť dostatok prostriedkov na moderné výkonné laboratórne prístroje, aby sa udržiavala vysoká metodická úroveň riešenia projektov a získavanie originálnych poznatkov. Príkladom takejto modernizácie výskumných pracovísk SAV je zlepšenie ich vybavenia prostredníctvom štrukturálnych fondov. Rovnako treba riešiť aj platové ohodnotenie vedeckých pracovníkov v porovnaní so zahraničím, najmä preto, aby sa na naše pracoviská vracali mladí vedeckí pracovníci, ktorí boli na stážových pobytach na vyspelých pracoviskách v zahraničí. Zvládli tam nové metodické prístupy, získali prehľad o trendoch výskumu vo svete a boli by výrazným posilnením našich ústavov. V neposlednom rade je potrebné neustále vypracovávať aplikácie na získanie grantov najmä z medzinárodných a zahraničných grantových agentúr, a tým získavať prostriedky aj na finančne náročné nové metodické postupy vo výskume.

Ako by ste zhrnuli prácu slovenských vedcov, ich výsledky práce? Ktorý z výsledkov slovenskej vedy považujete za prevratný?

L. M.: Po páde totalitného režimu sa zá-

sadne zmenili podmienky výskumnej práce, tematickej orientácie výskumu a možnosti uverejňovania výsledkov. S potešením treba konštatovať, že pôvodné výsledky výskumu slovenských vedcov sú uverejňované stále vo väčšej miere vo vedeckých medzinárodných časopisoch s vysokým im-pakt faktorom. V hodnotení vedeckej produkcie SAV aj nezávislými akreditačnými organizáciami sa prišlo k záveru, že v SAV je skupina tvorivých pracovníkov, ktorých výsledky práce znesú porovnanie so svetovými špičkami v príslušných odboroch. Keďže som pracoval v oblasti biologicko-lekárskeho výskumu, necítim sa kompetentný vybrať prevratné výsledky z oblasti fyziky, technických alebo spoločenských vied. Za vynikajúce a originálne výsledky vedeckého výskumu v SAV so zásadným prínosom do pokladnice vedeckého poznania treba považovať práce tých pracovníkov, ktorí dosiahli v medzinárodných citačných databázach až niekoľkotisícové ohlasy. V ústavoch SAV, najmä z oblasti fyziky, chemických vied, molekulárnej biológie a lekárskeho výskumu, pracuje viacero pracovníkov, ktorých práce prezentovali originálne poznatky a ktorí boli citovaní viac ako 3- až 4-tisíckrát a ich vedecký prínos bol ocenený aj zvolením za členov zahraničných akadémií a cenami medzinárodných vedeckých organizácií.

Pripravila: **Michaela Španková**

Slávnostné sympóziu o vedeckých spoločnostiach

VEDA JE VZRUŠUJÚCA

Podiel vedeckých spoločností na rozvoji Slovenskej akadémie vied bol témou slávnostného sympózia, ktoré sa uskutočnilo 15. mája 2013 v Bratislave. Rada slovenských vedeckých spoločností ho zorganizovala pri príležitosti 60. výročia vzniku SAV.

„Veda je vzrušujúca,“ povedal v súvislosti s týmto výročím moderátor podujatia, vedecký pracovník Astronomického ústavu SAV RNDr. Vojtech Rušin, DrSc. Prítomným zástupcom 54 vedeckých spoločností pripomenul, že hoci za všetko, čo v živote používame, vďačíme práve vede, paradoxne do nej na Slovensku smeruje málo finančných prostriedkov. Slovenská akadémia vied podľa neho drží už roky ochranné krídla nad vedeckými spoločnosťami. Tie majú prispievať k podpore a rozvoju vedy, popularizovať ju, pripravovať vedecké akcie, semináre, sympóziá či venovať sa edičnej činnosti. Predseda Rady slovenských vedeckých spoločností a vedecký pracovník Fyzikálneho ústavu SAV RNDr. Dalibor Krupa, CSc., v tejto súvislosti dodal, že vedecké spoločnosti existujú ako občian-

ske združenia. Členmi nie sú len pracovníci Akadémie. Sú otvorené ľuďom, ktorí chcú v odbore pomôcť. Pracujú v nich aj pedagógovia a výskumníci z vysokých škôl či stredoškolskí učitelia. Pripomenul, že dôležitá časť práce spoločností je popularizácia.

Na stretnutí ocenili ďakovným listom pôsobenie súčasného predsedu Slovenskej akadémie vied prof. Jaromíra Pastoreka, ako aj prácu jeho predchodcov – MUDr. Ladislava Macha, DrSc. (viedol SAV v rokoch 1990 – 1992), prof. MUDr. Branislava Lichardusa, DrSc. (1992 – 1995) a prof. Štefana Lubyho (1995 – 2008). Tí pri tejto príležitosti spomínali okrem iného na význam vedeckých spoločností za ich pôsobenia v čele SAV.

Na sympóziu sa venovali aj histórii vedeckých spoločností, ich súčasným vedeckým aktivitám a formám vedecko-popularizačnej práce.

Martin Podstupka

Čestná plaketa A. Stodolu Vladimírovi Šepelákovi

OCENENIE ORIGINALITY VEDECKEJ PRÁCE

Čestnú plaketu A. Stodolu za zásluhy v technických vedách prof. RNDr. Vladimírovi Šepelákovi, DrSc., odovzdal 24. mája t.r. podpredsa SAV Juraj Lapin. Slávnostnú laudáciu predniesol riaditeľ Ústavu geotechniky SAV Vítazoslav Krúpa.

Vladimír Šepelák, rodák z Michaloviec (1962), po skončení štúdia fyziky tuhých látok na Prírodovedeckej fakulte UPJŠ v Košiciach nastúpil v roku 1986 do Banického ústavu SAV, predchodcu dnešného Ústavu geotechniky SAV, ktorému je verný dodnes. V rámci prestížnych vedeckých programov Nadácie Alexandra von Humboldta a nemeckej výskumnej spoločnosti Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) pôsobil na Technickej univerzite v Braunschweigu a ako hosťujúci profesor (DFG Mercator Gastprofessor) na Leibnizovej univerzite v Hannoveri a v Ústave nanotechnológií Technologického ústavu v Karlsruhe (KIT). Od roku 2001 je vedúcim vedeckým pracovníkom Ústavu geotechniky SAV a od roku 2011 je podľa agentúry ARRA vedúcim špičkového vedeckého tímu v SAV (spolu s Petrom Balážom).

Vladimír Šepelák je svetovo uznávaným vedcom v oblasti základného výskumu nanomateriálov. Jeho výskumná práca je zameraná na nekonvenčnú mechanochemickú prípravu nanokryštalických tuhých látok, ako aj na štúdium ich lokálnej štruktúry, funkčných vlastností a ich termickej stability. Vo vyše 55-ročnej histórii Ústavu geotechniky SAV je Vladimír Šepelák jeho naj-

ÚČASTNÍCI SLÁVNOSTNÉHO ODOVZDÁVANIA ČESTNEJ PLAKETY SAV PROF. VLADIMÍROVI ŠEPELÁKOVÍ (TRETÍ SPRÁVA).

Foto: Juraj Bros

produktívnejším vedcom (doteraz publikoval vyše 120 CC vedeckých prác). Originalita jeho prác a ich akceptácia medzinárodnou vedeckou komunitou sú dokumentované vyše 1 500 SCI citáciami. V oblasti technických vied je Vladimír Šepelák vedcom s najvyšším h-indexom ($h = 25$) na Slovensku.

Svojimi tvorivými výkonmi v oblasti výskumu nanomateriálov dlhodobo prispieva k zviditeľňovaniu ústavu i Slovenska. Z množstva uznaní, ktoré si svojou vedecou prácou vyslúžil, možno spomenúť jeho zvolenie za viceprezidenta IMA (International Mechanochemical Association) pod záštitou IUPAC (International Union of Pure and Applied Chemistry) v roku 2011, a tri prémie Literárneho fondu za trojročný vedecký ohlas (2010, 2007, 2004). Je členom Učenej spoločnosti SAV, členom edičnej rady časopisu ISRN Nanotechnology, hosťujúcim editorom Journal of Materials Science, členom Vedeckého kolégia SAV pre elektroniku, materiálový výskum a technológie a členom poradných výborov viacerých medzinárodných vedeckých konferencií.

Vďaka jeho výskumným a pedagogickým aktivitám na univerzitách v Braunschweigu, Hannoveri a Karlsruhe malo mnoho mladých pracovníkov Ústavu geotechniky SAV možnosť realizovať svoje výskumné projekty v rámci doktorandských a postdoktorandských stáží na týchto renomovaných vedeckých pracoviskách. Mladých dokázal nielen podnietiť v kreatívnom riešení vedeckých problémov, ale predovšetkým správne sa orientovať v súčasných vývojových trendoch v oblasti výskumu nanomateriálov.

Vzhľadom na originálny vedecký prínos a medzinárodné uznanie patrí Vladimírovi Šepelákovi oprávnené zaradenie k najvýraznejším osobnostiam súčasnej slovenskej materiálovej vedy. Udelenie Čestnej plakety SAV za zásluhy v technických vedách je ocenením nielen jeho tvorivých výkonov, ale aj ocenením pre Ústav geotechniky SAV, ktorý nedávno oslávil 55. výročie svojho založenia.

Zdroj: I. OV SAV

Vyznamenania SAV pre pracovníkov z II. oddelenie vied SAV

ZA VEDECKÚ I VÝCHOVNÚ ČINNOSŤ

Dňa 21. mája 2013 sa v Červenom salóniku KC Smolenice uskutočnila malá slávnosť, v rámci ktorej členovia P SAV z II. OV SAV

ZO SLÁVNOSTNÉHO ODOVZDÁVANIA VYZNAMENANÍ SAV V SMOLENICIACH - ZLAVA: DOC. ING. LADISLAV PETRUŠ, DRSC., DOC. ING. ALBERT BREIER, DRSC., OCENENÍ JUBILANTI RNDR. DESANA LIŠKOVÁ, PHD., A DOC. MVDR. BRANISLAV PEŤKO, DRSC., DOC. MVDR. JURAJ KOPPEL, DRSC., RNDR. INGRID PAPAJOVÁ, PHD., A ING. MIROSLAV KOOŠ, DRSC. Foto: archiv

odovzdali významné vyznamenania SAV dvom vedeckým pracovníkom pri príležitosti ich životných jubileí.

Podpredsa SAV pre II. OV doc. Albert Breier odovzdal Čestnú plaketu SAV za zásluhy v biologických vedách RNDr. Desane Liškovej, PhD. Ako vo svojej laudácii uviedol doc. Ladislav Petruš, Dr. Lišková patrí medzi vynikajúcich vedeckých pracovníkov Chemického ústavu SAV, ktorej práca zasahuje najmä do oblasti fyziológie rastlín. Doteraz sa podieľala na riešení viacerých projektov VEGA, APVV a medzinárod-

ných COST projektov. Výsledky svojho výskumu publikovala v 5 knižných kapitolách a 51 prácach v CC-časopisoch. Na tieto práce bolo doteraz registrovaných viac ako 220 citácií v Scopus a WOS. Okrem vedeckej a výskumnej práce sa významnou mierou podieľa aj na pedagogickej (17 diplomantov a školiteľka 5 PhD. študentov) a organizačnej činnosti (organizovanie medzinárodných konferencií). Od roku 2009 je vedeckou tajomníčkou Chemického ústavu SAV. Za jej činnosť sa Desane Liškovej dostalo uznania vedeckou komunitou doma i v zahraničí (členka Vedeckého kolégia SAV pre biologicko-ekologické vedy, členka redakčnej rady časopisu Biológia a členka viacerých Management Committee for Slovakia). Je členkou komisie pre obhajoby dizertačných prác a taktiež pôsobí v hodnotiacich komisiách.

Doc. MVDr. Branislav Peťko, DrSc., prevzal z rúk doc. Alberta Breiera *Medailu SAV za podporu vedy*, ktorú mu udelila Vedecká rada SAV ako osobitný prejav uznania za vynikajúce vedecké výsledky, ako aj nesporné obdivuhodné ľudské kvality.

V slávnostnej laudácii doc. Juraj Koppel uviedol, že vedecký prínos doc. Peťka spočíva najmä v oblasti výskumu ekológie pôvodcov prírodné ohniskových nákaz v strednej Európe a prioritných poznatkoch o výraznej geografickej variabilite pôvodcov lymfkej boreliózy na Slovensku, Poľsku a Česku vo vzťahu k epidemiologicky najzávažnejším druhom borélií a mestskému ekosystému. Jeho vedecké výsledky majú v tejto oblasti nesporné zásadný význam pre rozvoj poznania zoonóz v našom regióne, ich efektívnej diagnostike, mechanizmov šírenia, ako aj možnosti prevencie v súvis so zmenami klimatických

podmienok. O vysokej kvalite vedeckej tvorby doc. Peťka svedčia aj scientometrické údaje: je autorom a spoluautorom viac ako 39 vedeckých článkov indexovaných vo WOS, ktoré majú vyše 260 citácií. Úspešne vyškolil 13 doktorandov a viedol 20 diplomových prác. Pod jeho vedením vyrástli viaceré mladé vedecké osobnosti, ktoré úspešne vedú svoje výskumné tímy a školia doktorandov. Doc. Peťko patrí medzi najaktívnejších popularizátorov a propagátorov výsledkov vedy a výskumu na Slovensku. Okrem ocenení na výstavách (Agrokomplex, Slovmedika) viedol aj veľmi úspešný popularizačný projekt APVV, veľmi často vystupuje v médiách a za túto činnosť bol dvakrát ocenený Cenou SAV za popularizáciu vedy. V r. 2006 dostal Genu primátora mesta Košice.

Zdroj: II. OV SAV

Zlatá medaila pre J. M. Gálika a pamätná plaketa pre N. Krajčovičovú

PRÍNOSNÉ DIELA SPOLOČENSKÝCH VIED

Dňa 27. mája 2013 prevzal z rúk podpredsedu SAV Lubomíra Falšana *Zlatú medailu SAV Jozef Marián Gálik, DrSc.*, vedúci vedecký pracovník Ústavu orientalistiky SAV. V ten istý deň udelili promovanej historičke *Natálii Krajčovičovej, CSc., Pamätnú plaketu SAV*. Slávnostné laudácie predniesol člen Predsedníctva SAV Miroslav Tibor Morovics.

Jozef Marián Gálik (nar. 1933, Igram) je popredný slovenský orientalista, sinológ a literárny vedec široko známy aj v medzinárodných vedeckých kruhoch, ktorý sa vo svojej vedeckej práci dlhodobo zameriava na výskum čínskej literatúry a kultúry. Je spoluzakladateľom sinológie ako vedného odboru a zakladateľom sinológie ako pedagogického odboru na Slovensku. Citácie jeho prác v zahraničí presiahli na spoločenské vedy úctyhodný počet 700. O jeho mimoriadnom medzinárodnom vedeckom význame a uznání jeho práce medzinárodnou vedeckou spoločnosťou svedčí skutočnosť, že je jediným vedeckým pracovníkom zo spoločenských vied na Slovensku, ktorý je nositeľom Ceny Alexandra von Humboldta. Pestrý obraz o pôsobení J. M. Gálika dotvára jeho pedagogická, popularizačná činnosť a najmä prekladateľská práca.

Natália Krajčovičová pracuje v Historickom ústave SAV od roku 1968, pričom v rokoch 1989 – 1999 viedla oddelenie novších dejín a významne prispela k budovaniu a formulovaniu koncepcie tohto dôležitého oddelenia. Patrí k profilujúcim historikom dejín Slovenska v 20. storočí so zameraním najmä na obdobie prvej Československej republiky. Spočiatku sa zaoberala problematikou Slovenskej národnej strany, neskôr prešla na výskum implementácie pozemkovej reformy na Slovensku (1918 – 1939). Po roku 1989 sa venovala témam dejín politických strán na Slovensku, právneho postavenia Slovenska v Československu, osobnostiam a elitám slovenského verejného života v prvej polovici 20. storočia. Participovala na viacerých najnovších syntézach dejín Slovenska. K jej najdôležitejším výsledkom v posledných rokoch patria najmä dve monografie priaznivo prijaté odbornou aj širšou verejnosťou: *Emil Stodola. Džentlmen slovenskej politiky 1862 – 1945 a Slovensko na ceste k demokracii*. Predložila v nich verejnosti výsledky výskumu zásadného charakteru, ku ktorým sa dopracovala v rokoch 1993 – 2008. Tematicky sa týkali politického vývoja Slovenska po vzniku ČSR, osobností slovenskej politiky a pôsobenia agrárneho hnutia na Slovensku po roku 1918.

Zdroj: III. OV | Foto: Juraj Broš

LUBOMÍR FALŠAN ODOVZDÁVA OCENENIE SINOLÓGOVI J. M. GÁLIKOVÍ.

PAMÄTNÚ PLAKETU
PREBERÁ HISTORIČKA
NATÁLIA KRAJČOVIČOVÁ.

SLNEČNÉ HODINY NA OBSERVÁTORIU ASTRONOMICKÉHO ÚSTAVU SAV NA SKALNATOM PLESE.

Slovenská akadémia vied v historicky zarámovaných výrokov

VŽDY SA DOKÁZALA OBHÁJIŤ

Ludwig Wittgenstein tvrdil, že serióznú filozofickú prácu možno napísať tak, že sa bude skladať zo samých vtipov. Dejiny Slovenskej akadémie vied také vtípne nie sú, pokúsme sa však urobiť si o nich obraz na základe historicky zarámovaných výrokov jej predstaviteľov, priaznivcov i kritikov. Počas pôsobenia vo vedení SAV som ich zozbieral takmer sto a pri 60. výročí SAV z nich uvádzam stručný výber doplnený citátmi pochádzajúcimi z pripravovanej knihy. ^[1] Vzhľadom na vymedzený rozsah tohto príspevku začnem až rokom 1968.

Predseda SAV Š. Schwarz charakterizoval okupáciu Česko-Slovenska v septembri 1968 takto: „Okrem materiálnych škôd, ktoré utrpela naša krajina, v SAV sme utrpeli predovšetkým škody morálne, ktoré môžu mať ďalekosiahle následky.“ ^[2] V júni 1970 nastúpilo nové Predsedníctvo SAV, ktoré urobilo normalizačné opatrenia. Po žijúcich „vinníkoch“ došlo aj na už nežijúcich. V roku 1973 odišiel z vedenia SAV list primátorovi Bratislavy, v ktorom stálo: „Vážený súdruh primátor, dovoľujem si obrátiť sa na Teba vo veci...odstránenia busty a prípadne aj premenovania Štefánikovej ulice...späť na ulicu Obrancov mieru.“ ^[3]

Sedemdesiate a prvá polovica osemdesiatych rokov boli časom nehybnosti. Atmo-

sféru doby charakterizujú výročné správy SAV: „Veľkým sviatkom v živote SAV v r. 1978 bola návšteva účastníkov prvého spoločného kozmického letu v rámci Interkozmos, letcov – kozmonautov, Hrdinov ZSSR a ČSSR V. Remeka, J. Romanenka, G. Grečka, A. Gubareva a V. Šatalova.“ ^[4] – „Rok 1981 bol prvým rokom 7. päťročného plánu. SAV...stupňovala úsilie pri vytváraní najvhodnejších podmienok na rozvoj tvorivej práce.“ ^[5] J. Klačka o tomto období napísal: „Azda najlepšie o tejto dobe vypovie fakt, že ešte aj na konanie valného zhromaždenia musel predseda SAV požiadať tajomníka ÚV KSS o zabezpečenie súhlasu príslušného stranického orgánu na uvedený deň.“ ^[6]

V rokoch 1986 – 1989 vody rozčerila prestavba, v ktorej videla SAV šancu. Ale jej politická podpora v našej republike bola formálna. Preto ani snaha o mobilizáciu vedy neprinesla novú kvalitu. Z pohľadu súčasného čerpania fondov EÚ zaujímavý je postreh vynikajúceho českého chemika O. Wichterleho: „Vedecký pracovník v Čechách priniesol 150-krát viac (devíz), ako priemerný vedecký pracovník na Slovensku. To iste nie je v kvalite vedeckých pracovníkov. Je to pravdepodobne v tom, že sa tu príliš úzkostlivo sledujú predpisy a smernice, ktorými sú zatažené všetky licenčné akcie.“ ^[7] Aj

prognostická činnosť SAV uviazla vo vtedajšom legislatívnom rámci: „Kapitalistické riadenie a plánovanie ako celkový systém nie je dačím, čo treba napodobňovať, lež naopak, prekonávať, lebo len to je cesta na riešenie socializmu a našej doby.“ ^[8]

V roku 1989 zaznela z pôdy SAV reflexia na jej spoločenské postavenie, ktoré bolo predmetom nastávajúcich svárov: „Vznikol tu akýsi stály monopol na ‚veľkú‘ vedu pre ľudí, ktorí tým, že sa dostali do akadémie, akoby získali aj doživotnú schopnosť pestovať základný výskum v istej oblasti.“ ^[9] Tu povedzme, že Akadémia chcela rezignovať na nadradené postavenie vo vede už v roku 1969, ale návrh zákona, ktorý predkladal Š. Luby st. ešte ako dozvuk roka 1968, skončil v zásuvke. ^[10]

Konflikt vznikol medzi SAV a Ministerstvom školstva, mládeže a telesnej výchovy SR, ktoré chcelo riadiť vedu na Slovensku z jedného centra. Zo SAV reagoval Š. Markuš takto: „Dnes, keď sa cítíme na prahu víťazstva, nám opäť pripomínajú jediné centrum s jedinou metódou. Prípadá mi to ako úder pod pás a niečo, čo je strašne nekompetentné.“ ^[11]

Bol to iba začiatok roky trvajúcich bojov v trojuholníku vysoké školy – SAV – rezortný výskum o pozície a zdroje. Akadé-

mia čelila tézám, že je reliktom predošlého režimu a že výskum patrí na vysoké školy. Rozpočet SAV klesal a počet jej pracovníkov sa zmenšil na polovicu. Pomohol nám tento záver: „Rozličné štáty majú výskum rôzne lokalizovaný. Tam, kde majú univerzity dlhodobú tradíciu, je tendencia kombinovať vzdelávanie a výskum. V niektorých rozvíjajúcich sa krajinách je tendencia organizovať vzdelávanie a výskum oddelene, pretože v rámci tvorby nového systému sa takýto útvar jednoduchšie riadi.“^[12] Pripomeňme si aj iné výroky z týchto rokov: „Keby sme súhlasili s takto postaveným rozpočtom, zoberali by sme spoluzodpovednosť za likvidáciu tejto vedeckej inštitúcie.“^[13] – „Som rovnakého názoru, ako Norbert Wiener, že veda je nežná rastlinka, ktorá nebude naklonená záhradníkov, ktorý si zvykol stále ju vyťahovať aj s korenkami, aby sa pozrel ako rastie. SAV vykonala za 40 rokov veľa užitočnej práce.“^[14] – „Bolo by veľmi prospešné, keby sme neboli nútení otvárať každý rok zásadné diskusie o rozpočte...alebo v lekárskom žargóne, keby sa miesto permanentného diagnostikovania pacienta pristúpilo k jeho liečeniu.“^[15] Nechýbala ani útočná polemika: „Zmena súčasného stavu je nevyhnutná, ak akadémia vied nemá ostať neživou sterilnou inštitúciou na gargantuovské utrúpanie peňazí, akýmijsi petrifikovaným anachronizmom z čias minulých.“^[16]

Slovenská akadémia vied sa postupne stabilizovala a v dotazníku k prihláške členstva SR v EÚ stálo: „SAV vo väzbe na stratégiu spoločensko-ekonomického rozvoja...určuje prioritné trendy vedy a techniky... Autonómne organizuje a riadi svoje aktivity vo vede a technickom rozvoji ako vedecká inštitúcia s celoštátnou kompetenciou.“^[17] Smerovali sme do Európy, kde sa dalo dozvedieť aj toto: „Gianbattista Vico, Leibnitzov súčasník, opisujúc ľudský pokrok napísal: Najprv bol les, potom chatrče, dediny, neskôr mestá a nakoniec akadémie. Tu vidíme skutočný význam akadémií a ich úcel.“^[18]

V roku 1999 inštalovala SAV v Národnej rade SR výstavu. Pripravovala si pôdu na prijatie nového zákona o SAV. Média reagovali svojím typickým spôsobom: „Slovenská akadémia predstavila bohatú činnosť svojich ústavov... Ešte hodinu predtým však pracovníci, ktorí pripravovali expozíciu, dopĺňali zmiznuté bodové žiarovky. Keďže sú umiestnené na paneloch v dosť veľkej výške, z pod-

zrenia vypadávajú poslanci a návštevníci nižšieho vzrastu...“^[19]

Zákon o SAV 133/2002 Z. z. bol schválený s veľkou poslaneckou podporou vo februári 2002 a oslava 50. výročia SAV v roku 2003 sa odohrala v priaznivej atmosfére. Prezident R. Schuster nám 20. júna 2003 povedal: „Naši vedci už pred viac ako storočím vynakladali veľké úsilie, aby naša veda mala dobré podmienky na svoj rozvoj, aby mala inštitúciu, kde sa budú sústreďovať špičkoví vedeckí pracovníci z rozličných odborov. Podarilo sa to pred päťdesiatimi rokmi...“^[20] Pri jubileách prichádza na pretras vek inštitúcie. Ak nemá aspoň sto rokov, považuje sa za príliš mladú. Predseda SAV ju obhajoval takto: „Nespojité korene SAV siahajú do roku 1735, keď Matej Bel so spolupracovníkmi vypracovali návrh De litteraria societate Posonii instituenda... Fyzici a astronómia by možno korene SAV situovali do omnoho dávnejšej minulosti. Veď elementárne častice, z ktorých je Slovenská akadémia vied zložená, vznikli už desať sekúnd po Veľkom tresku, teda pred asi 13 miliardami rokov.“^[21]

Prijatím zákona o SAV 133/2002 Z. z. sa vykolíkovali koridory spolupráce vysokých škôl a SAV, a to aj v doktorandskom štúdiu, ale v predpisoch ostalo dosť priestoru na to, aby trenice pokračovali. Podobná situácia bola aj v Českej republike a svojím typickým a empatickým spôsobom na to reagoval predseda AV ČR Rudolf Zahradník: „Tvrdiť, že doktorandské štúdium patrí iba na vysoké školy, to by bol krutý zločin voči vlastnej krajine.“^[22]

V roku 2004 obhajovala SAV svoju rozpočtovú kapitolu, ktorú jej chcelo Ministerstvo financií SR odobrať s odvolaním sa na pomery v Európe. Získali sme nakoniec podporu celého politického spektra a NR SR rozhodla o jej zachovaní. Z parlamentnej rozpravy možno citovať priaznivca SAV F. Mikloška, poslanca za KDĽ: „Slovenská akadémia vied je pojem, ktorý na Slovensku existuje, ktorý sa prirodzeným spôsobom po novembri 1989 transformuje...Podporujem, aby ostala samostatnou kapitolou v štátnom rozpočte.“^[23] D. Čaplovič, poslanec za Smer, povedal: „Do týchto aktivít (európske programy) je všestranne zapojená aj SAV samostatnou rozpočtovou kapitolou. Preto podporujem návrhy mojich predrečníkov.“^[24]

V roku 2006 nás navštívil SAV kardinál

Jozef Tomko. O Akadémii sa vyjadril lapiďárne: „Keď som si otvoril internet, povedal som si, veď tu máme baštu!“^[25]

Ale nie každý nám bol priaznivo naklonený. Spomeňme výrok popredného slovenského podnikateľa: „S našimi názormi o privatizácii Slovenských elektrární s nami polemizovala Slovenská akadémia vied. Dnes by som SAV rozpustil do 24 hodín. Toľko by mi stačilo na to, aby som vybral tých, ktorí by zostali a vedeli by si na seba zarobiť.“^[25] (Kto zo SAV polemizoval, sa nepodarilo zistiť ani u autora výroku.)

Slovenská akadémia vied sa dokázala vždy obhájiť, pričom nemala agresívny štýl. Jej stabilitu vyzdvihol pri svojom životnom bilancovaní nestor nášho poľnohospodárskeho výskumu J. Plesník: „Slovenskej akadémii závidíme, že si počas už skoro 60 rokov zachovala svoj názov a štruktúru. Koľkými nepremyslenými transformáciami prešiel poľnohospodársky výskum!“^[27]

Nateraz končím. Nebolo azda zbytočné pripomenúť si naše historické peripetie pri 60. výročí budovania inštitúcie. Svoju zásluhu na ňom má celá naša akademická komunita, ktorej sa treba pokloniť.

Pripravil: Š. Luby

Poznámky:

[1] D. Kováč a kol., Dejiny SAV, VEDA, vydavateľstvo SAV (v red. spracovaní).

[2] A. Hudek v [1], s. 383.

[3] Archív autora.

[4] Správa o činnosti SAV za rok 1978. Bratislava apríl 1979, s. 1.

[5] Správa o činnosti SAV za rok 1981. Bratislava máj 1982, s. 1.

[6] J. Kláčka, Míľniky akadémie. Správy SAV, č. 6 – 7, 2008, s. 9 – 11.

[7] Aktív Úlohy vedy v stratégii urýchlenia sociálno-ekonomického rozvoja socialistickej spoločnosti. ÚV KSS, 3. 3. 1988.

[8] Súhrnná prognóza vedecko-technického, ekonomického a sociálneho rozvoja SSR do roku 2010. Ekonomický ústav SAV, október 1988, s. 116.

[9] P. Hoffman, Ekonomický ústav SAV. Nové slovo, 28. 12. 1989.

[10] A. Hudek v [1], s. 364.

[11] Š. Markuš, Nové slovo, 5. 7. 1990.

[12] Stratégia vednej a technickej politiky pre SR. Segal Quince Wicksteed Ltd. pre vládu SR, november 1992.

[13] E. Bauerová, Spolžitie, na rokovaní NR SR o rozpočte SAV 1994, december 1993.

[14] M. Kováč na slávnosti k 40. výročiu SAV, december 1993, archív autora.

[15] B. Lichardus na slávnosti k 40. výročiu SAV, december 1993, archív autora.

[16] Z listu funkcionára slovenskej univerzity predsedovi NR SR I. Gašparovičovi, marec 1993, archív autora.

[17] Úrad pre stratégiu rozvoja spoločnosti, vedy a techniky SR, júl 1996.

[18] R. Herzog, prezident SRN na Valnom zhromaždení ALLEA, Mnichov, 26. 3. 1998, archív autora.

[19] Kto kradne v parlamente žiarovky? SME, október 1999, archív autora.

[20] R. Schuster, Priestor a čas SAV, Správy SAV, č. 7 – 8, 2003, s. 6 – 7.

[21] Š. Luby, Päťdesiat rokov SAV, Správy SAV, č. 6, 2003, s. 1 – 3.

[22 – 25] Archív autora.

[26] Hospodárske noviny, 30. 7. 2007.

[27] Š. Luby, Legendy a inšpirácie, VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2011, s. 117.

PAMÄTNÁ PLAKETA SAV – POHLAD NA HVIEZDNU OBLOHU CEZ VSTUPNÝ PORTÁL BUDOVY SAV NA ŠTEFÁNIKOVEJ UL. 47.

PREPOJENIE VÝSKUMU S PRAXOU

Ústav pre výskum srdca SAV za spoluúčasti Slovenskej kardiologickej spoločnosti, Slovenskej fyziologickej spoločnosti, Slovenskej zdravotníckej univerzity a pod patronátom Medzinárodnej akadémie kardiovaskulárnych vied (IACS) a Európskej akadémie vied a umení (EASA) zorganizoval medzinárodné sympóziu *Advances in Cardiovascular Research* (Pokroky v kardiovaskulárnom výskume), ktoré sa uskutočnilo 23. – 26. mája 2013 v Kongresovom centre SAV v Smoleniciach pri príležitosti 60. výročia SAV. Sympóziu bolo zamerané na užšie prepojenie základného výskumu srdcovo-cievnych ochorení s klinickou praxou. Jeho ústrednou témou boli najnovšie objavy vo výskume ochorení srdca a ciev, predovšetkým ischemickej choroby srdca a hypertenzie, a to od génov a molekúl až po klinické aplikácie, so zvláštnym zreteľom na rizikové faktory a genetické aspekty vzniku patologických stavov, ako aj na možnosti aktivácie ochranných mechanizmov v kardiovaskulárnom systéme.

Účastníkov privítal a konferenciu otvoril prezident konferencie prof. MUDr. Ján Slezák, DrSc. V otváracom ceremoniáli vystúpil aj výkonný riaditeľ IACS prof. N. S. Dhalla z Kanady, zástupcovia Európskej sekcie IACS, predsedníčka Slovenskej kardiologickej spoločnosti prof. I. Šimková a ďalší. Na úvod sympózia udelili Dr. T. Ravingerovej z ÚVS SAV prestížne vyname-

nanie IACS – *Distinguished Service Award in Cardiovascular Sciences, Medicine and Surgery*.

Viac ako 70 účastníkov sympózia malo príležitosť vypočuť si prednášky renomovaných zástupcov viacerých vedeckých inštitúcií a klinických kardiológov, ktorí reprezentovali SR, ČR, Maďarsko, Rumunsko, Veľkú Britániu, Rakúsko, Turecko, Holandsko, USA a Kanadu, a zúčastniť sa v diskusií v rámci posterovej sekcie. Významnou súčasťou sympózia boli súťaže mladých vedcov *Young Investigators Award* a *Best Poster Award*, v ktorých získali ceny aj mladí vedeckí pracovníci a doktorandi z pracovísk na Slovensku.

Do každej zo šiestich sekcií sympózia vý-

raznou mierou prispeli svojimi prednáškami aj vedeckí pracovníci z Ústavu pre výskum srdca SAV. Najväčším prínosom podujatia boli intenzívne diskusie a aktívna interakcia medzi vedeckými pracovníkmi z rôznych odborov, ktorá bola obohatením pre všetkých zúčastnených, predovšetkým pre mladých vedeckých pracovníkov, ktorí okrem prezentácií vlastných výsledkov získali aj možnosť nadviazania dôležitých medzinárodných kontaktov a spolupráce. Okrem bohatého vedeckého programu účastníci sympózia vysoko hodnotili aj atraktívny kultúrny program reprezentujúci tance a spev z rôznych regiónov Slovenska.

T. Ravingerová, J. Slezák

SLÁVNOSTNÉ OTVORENIE MEDZINÁRODNÉHO SYMPÓZIA POKROKY V KARDIOVASKULÁRNOM VÝSKUME.

Odhalili pamätnú tabuľu prof. Vladimírovi Hajkovi

DLÁŽDIL CESTU ROZVOJU FYZIKY

Dôstojnou súčasťou vyvrcholenia osláv 50. výročia vzniku Prírodovedeckej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach bolo odhalenie pamätnej tabule prof. Vladimírovi Hajkovi, ktoré sa uskutočnilo 20. mája t. r. v areáli fakulty v Parku Angelinum.

Na slávnostnom akte sa zúčastnili predstavitelia univerzity na čele s rektorom prof. MUDr. Ladislavom Mirossayom, DrSc., bývalí rektori, dekáni, z ktorých mnohí boli žiakmi prof. Hajka, jeho dlhoročný priateľ a spolupracovník v pozícii rektora spolupracujúcej Vysokej školy technickej v Košiciach (dnes Technickej univerzity) prof. Alojz Pažák. Prítomní boli taktiež viacerí pracovníci Slovenskej akadémie vied na čele s prof. Ing. Štefanom Lubym, DrSc.

Vladimír Hajko mal mimoriadne zásluhy na založení Prírodovedeckej fakulty UPJŠ, ako jej prvý dekan (v rokoch 1963 – 1969) jej dal pevný organizačný základ a vytýčil hlavné smery ďalšieho rozvoja, ktoré sú aktuálne dodnes. Dr. h. c. prof. RNDr. Vladimír Hajko pôsobil aj ako rektor UPJŠ (v rokoch 1969–1974) a následne sa stal predsedom Slovenskej akadémie vied, ktorú viedol do roku 1989. Zomrel 24. júla 2011 vo veku nedožitých 91 rokov.

Súčasťou slávnostného aktu boli aj spomienky profesorov Š. Lubyho a A. Fehera na dielo, život a prínos profesora Hajka. „Profesor Hajko patril medzi výrazné osobnosti slovenskej vedy a vysokého školstva. Bol pri budovaní a rozvoji nových inštitúcií, spoluvytváral ich smerovanie, podieľal sa na výchove celých generácií prírodovedcov a technikov, dláždil cestu rozvoju fyziky na Slovensku a tým sa nezmazateľne zapísal do jej histórie,“ uviedol riaditeľ Ústavu fyzikálnych vied UPJŠ v Košiciach prof. RNDr. Alexander Feher, DrSc.

O vynikajúcich organizačných schopnostiach prof. Vladimíra Hajka, o jeho nevyčerateľnej tvorivej aktivite svedčí aj to, že bol pri vzniku Ústavu experimentálnej fyziky SAV, predovšetkým jej oddelenia magnetizmu v lone prírodovedeckej fakulty. Týmto sa začala aj nová, veľmi perspektívna etapa rozvoja fyziky na východnom Slovensku v symbióze pracovísk Slovenskej akadémie vied a UPJŠ. Táto spolupráca je dodnes azda najcharakteristickejšou črtou systému vedeckého bádania v Košiciach.

Katarína Čižmáriková

PAMÄŤ JUBILUJÚCEJ AKADEMIE

Okrúhle jubileum tento rok oslavuje nielen Slovenská akadémia vied, ale aj pracovisko, ktoré uchováva celú jej pamäť a doterajšiu históriu – Ústredný archív SAV. Toto špecializované pracovisko je len o desať rokov mladšie ako Akadémia. Svoje polstoročné pôsobenie si pripomenulo výstavou, ktorú slávnostne otvorili 29. mája t. r. vo vstupnej hale Závodnej jedálne na Patrónke. Na slávnostnom otvorení sa zúčastnila podpredsedníčka SAV Viera Rosová, podpredseda SAV Ľubomír Falčan a členovia Predsedníctva SAV Miroslav Morovics, a doc. Ladislav Petruš, a tiež bývalý predseda SAV prof. Štefan Luby. Prítomných na úvod privítala riaditeľka Ústredného archívu SAV Ľudmila Nemeskürthyová. O ceste, ktorú archív prešiel od vzniku až po súčasnosť, porozprával jeho dlhoročný pracovník a bývalý riaditeľ Jozef Klačka. Okrem vývoja archívu a postavenia, ktoré si archív vybudoval v rámci Akadémie, pripomenul aj nezanedbateľnú zásluhu dvoch dlhoročných pracovníčok archívu Lýdie Kamencovej a Alexandry Marčekovej na dnešnej tvári archívu.

Za päťdesiat rokov sa Ústrednému archívu SAV podarilo zhromaždiť fondy právnych predchodcov SAV: Učenej spoločnosti Šafárikovej, Slovenskej učenej spoločnosti, Slovenskej akadémie vied a umení a Umeleckej a vedeckej rady. Sústredil, spracoval a bádateľsky sprístupnil archívne fondy z činnosti riadiacich orgánov SAV v období 1953 – 2001 (Valné zhromaždenie SAV, Rada vedcov SAV, Snem SAV, Predsedníctvo SAV a Úrad SAV). Usiloval sa o zdokumentovanie činnosti vedeckých aj špecializovaných pracovísk Akadémie a vedeckých spoločností, ktoré SAV zastrešuje. Pri prebera-

ní materiálu išlo pritom niekoľkokrát doslova o záchrannú akciu (napr. v roku 1993), keď niektorá zo zložiek SAV nedocenila dokumentárnu hodnotu písomného materiálu a hrozilo jej zničenie. Archív vybudoval rozsiahlu zbierku osobných fondov z pôsobenia popredných predstaviteľov vedy na Slovensku. Zbierku k dnešnému dňu tvorí 70 osobných fondov vedcov z každej vednej oblasti. V súčasnosti prebieha digitálne sprístupnenie archívnych pomôcok na webovej stránke Ústredného archívu SAV. Dejiny Slovenskej akadémie vied a slovenskej vedy navyše dokresľujú archívne zbierky, ktoré Ústredný archív SAV cieľavedome buduje: zbierka medailí, zbierka fotodokumentácie k dejinám SAV, zbierka filmových a fononahrávok, zbierka projektovej dokumentácie a knižničná zbierka. Svojou činnosťou si Ústredný archív SAV vybudoval pevné miesto medzi archívmi na Slovensku

a môže sa pochváliť náskokom v sprístupňovaní informačného aparátu elektronicou formou.

Výstava 50 rokov Ústredného archívu SAV, ktorá potrvá do konca septembra, zachytáva na niekoľkých paneloch vznik archívu, jeho poslanie a odbornú činnosť. Opisuje archívne fondy a zbierky, ktoré vznikli z činnosti jednotlivých zložiek SAV, jej právnych predchodcov a popredných predstaviteľov slovenskej vedy. Dokumentuje odbornú činnosť archívu na poli predarchívnej starostlivosti, spracovania a sprístupňovania archívneho materiálu, ale aj medzinárodnej archívnej spolupráce. Umožňuje záujemcom nahliadnúť do depôtov archívu a približuje pracovníkom Akadémie niektoré z najcennejších pokladov ukrytých v archívnych škatuliach a regáloch.

Kristína Majerová | Foto: archív ÚA SAV

Z OTVORENIA VÝSTAVY
K POLSTOROČNICI
ÚSTREDNÉHO ARCHÍVU
SAV VO VSTUPNEJ HALE
ZÁVODNEJ JEDÁLNE NA
PATRÓNKE.

Bratislava privítala európsku výstavu o vesmíre

ZEM OČAMI SATELITOV

Európska výstava o vesmíre na ceste po metropolách Európskej únie sa zastavila v máji aj v Bratislave. Prostredníctvom unikátnych exponátov priblížila praktický dosah výsledkov vesmírneho výskumu na každodenný život obyvateľov našej planéty. V rozľahlom stane tvaru poglobule (na nábreží Dunaja) bolo umiestnených dvanásť interaktívnych staníc s monitormi, z ktorých sa návštevníci mohli dozvedieť, aké služby budú satelitné systémy GALILEO, EGNOS A COPERNICUS poskytovať organizáciám i jednotlivcom. Investície Európskej únie do uvedených projektov – systémov navigácie a pozorovania Zeme pomôžu občanom celej Európy viesť efektívnejší a bezpečnejší život, šetrnejší aj voči životnému prostrediu, pomôžu vytvoriť nové pracovné príležitosti a podporia dlhodobý hospodársky rozvoj.

Galileia bude tvoriť sústava 30 satelitov, ktoré budú krúžiť vo výške 23 000 km nad zemským povrchom. Zo získaných informá-

cií bude poskytovať 5 druhov služieb: verejne prístupné, verejne regulované služby, pátracie a záchranné služby, ochranu života a komerčné služby.

Zo štúdií vyplýva, že program Galileo by mohol európskemu hospodárstvu priniesť 90 miliárd eur za prvých 20 rokov fungovania. Súbežne s Galileom program Copernicus využíva údaje získané vo vesmíre a na Zemi na lepšie pochopenie zmien klímy a problémov životného prostredia, napríklad pozorovaním zmien oceánov alebo zloženia zemskej atmosféry. Sú predpoklady, že program Copernicus priniesie výhody, ktoré desaťnásobne presiahnu vložené investície.

Objaviť a preskúmať mohli návštevníci aj prvý európsky projekt v oblasti satelitnej navigácie EGNOS, ktorý poskytuje informácie na korigovanie signálu GPS.

Pavol Mikulášek | Foto: autor

ZA PROF. F. SEKULOM A PROF. Ľ. KOVANIČOM

V krátkom časovom úseku nás navždy opustili dvaja bývalí riaditelia Ústavu geotechniky SAV (ÚGt SAV): prof. Ing. Félix Sekula, DrSc. († 13. 4. 2013 vo veku 75 rokov), riaditeľ Banického ústavu SAV a ÚGt SAV v rokoch 1987 – 1997, a prof. Ing. Ľudovít Kovanič, DrSc. († 18. 5. 2013 vo veku 87 rokov), riaditeľ Ústavu vlastností hornín SAV a Banického ústavu SAV v rokoch 1975 – 1987. Ústav geotechniky SAV je pokračovateľom tradícií Ústavu vlastností hornín SAV a Banického ústavu SAV.

Prof. Félix Sekula, akademik Akadémie montánných vied Ruskej federácie, člen galérie Významné osobnosti SAV, nositeľ Zlatej plakety Aurela Stodolu a ďalších vyznamenaní, sa narodil vo Vyšnom Medzeve, časť Lucia Baňa, v starobylom kráľovskom privilegovanom banskom meste. Tento štát Lucia Baňa získala už za cisára Leopolda I. Preto banické korene a úctu k ťažkej baníckej práci dostal pán profesor do viena už od narodenia a možno aj preto sa na celý život upísal baníctvu. Banícka a akademická „obec“ Slovenska stráca v osobe prof. Sekulu významného odborníka a výraznú vedeckú a ľudskú osobnosť, ktorú si vážia baníci a banícki odborníci v Čechách, Poľsku, Rusku, Maďarsku, Nemecku, Rakúsku a Francúzsku. Aj keď mnohí zahraniční

partneri spočiatku nevedeli, kde sú Košice, ale poznali ich z vedeckých prác Félixu Sekulu. Napísal vyše 180 publikácií a približne tým istým počtom môžeme zhodnotiť aj počet citácií, ktorých počet každoročne rastie a bude naďalej rásť, lebo publikoval práce zásadného významu vo vedeckých odboroch baníctva a geotechnika.

Prof. F. Sekula pôsobil na pôde SAV 36 rokov. Vychoval 17 vedeckých pracovníkov, ktorých naučil vážiť si každý, čo aj na prvý pohľad bezvýznamný výsledok pri odhalovaní podstaty procesov uskutočňovaných v zemskej kôre. Naučil nás, že vedecká práca inžinierskych pracovníkov sa nekončí len objasnením doteraz nespoznateľného, ale že sme povinní nájsť cestu k realizácii týchto poznatkov. Toto bolo jeho krédo vedeckého pracovníka, čo jeho túžbu po poznaní významne komplikovalo. Jeho najväčším a jediným nepriateľom sa stali peniaze, ktorých bolo pre ním naplánované a realizované experimentálne práce stále nedostatok. S týmto nepriateľom 19 rokov bojoval ako vedúci vedeckého Oddelenia rozpojovania hornín a od roku 1987 ďalších 10 rokov ako riaditeľ nášho ústavu.

Prof. Ľudovít Kovanič bol menovaný do funkcie riaditeľa Ústavu geotechniky SAV (vtedy ešte Ústavu vlastností hornín SAV) 15. februára 1975. Pod jeho vedením bol

vypracovaný koncepčný materiál o zameraní a perspektívach rozvoja ústavu. Na základe tejto orientácie bolo pracovisko v roku 1976 premenované na Banický ústav SAV. Prof. Ľ. Kovanič viedol ústav 12 rokov a vybudoval jeho organizačnú štruktúru piatich vedeckých oddelení, kde zároveň riadil oddelenie geofyziky a banského meračstva. V tomto oddelení sa pre geofyziku riešila priama a obrátená gravimetrická a magnetometrická úloha pre telesá ľubovoľného tvaru a pri ľubovoľnom rozložení hustoty horninového prostredia. Banskí merači riešili problematiku teoretického rozboru presnosti určenia polohy čelby vrty a zmapovali sa aj vylúhované priestory pri ťažbe soli v závode Solivary Prešov.

Prof. Ľ. Kovanič, člen galérie Významné osobnosti SAV, nositeľ viacerých ocenení SAV, napr. Zlatej plakety SAV za zásluhy o spojenie vedy s praxou, Čestnej plakety Dionýza Štúra za zásluhy v prírodných vedách a množstva ďalších rezortných vyznamenaní a ocenení, sa narodil v Lozorne, okres Malacky. Počas aktívneho vedeckého života prof. Kovanič napísal tri knižné publikácie a 56 pôvodných vedeckých článkov. Zúčastnil sa riešenia viac ako 50 projektov. Po odchode do dôchodku publikoval 31 prác o včelárstve.

Vítazoslav KRÚPA | riaditeľ ÚGt SAV

49. ZASADNUTIE PREDSEDNÍCTVA SAV 2. MÁJA 2013

Predsedníctvo SAV

prerokovalo:

- návrh na zlúčenie SÚZ SAV a SAV k 1. 7. 2013,
- výsledky konkurzu Podporného fondu Š. Schwarza na vytváranie post doktorandských miest v SAV;

schválilo:

- správu o zúčtovaní finančných vzťahov SAV so štátnym rozpočtom za rok 2012,
- atestačnú komisiu pre vedeckých zamestnancov Ústavu divadelnej a filmovej vedy SAV,
- Zásady financovania edičnej politiky SAV,
- zámer realizovať výstavu s pracovným názvom *Ohrozená biodiverzita* v rámci spolupráce SAV – SNM v roku 2013,
- návrh rozpisu rozpočtu (dotácií) pre vedecké časopisy I. OV SAV, II. OV SAV a III. OV SAV na rok 2013;

vymenovalo:

- RNDr. Aleša Kučeru, CSc., do funkcie riaditeľa Astronomického ústavu SAV s účinnosťou od 1. 6. 2013 na obdobie 4 rokov;

udelilo:

- Čestnú plaketu SAV Jána Jessenia za zásluhy v lekárskejších vedách **prof. Ada E. Yonath**,
- Čestnú plaketu SAV Dionýza Ilkoviča za zásluhy vo fyzikálno-chemických vedách **prof. Sumio Iijima**,
- Čestnú plaketu SAV Dionýza Štúra za výsledky v prírodných vedách **prof. Ing. Jánovi Szolgayovi, CSc.**,
- Ceny SAV za popularizáciu vedy:
 - a) za propagáciu významu vedy a presadzovanie jej rozvoja **PhDr. Milanovi Zemkovi, CSc.**, z Historického ústavu SAV za dlhoročnú propagáciu historického výskumu;
 - b) za vedecko-popularizačnú a vzdelávaciu činnosť **RNDr. Jánovi Svoreňovi, DrSc.**, z Astronomického ústavu SAV za in-

- tenzívnu a úspešnú popularizáciu výsledkov astronomického výskumu;
- c) za vedecko-popularizačnú a vzdelávaciu činnosť **RNDr. Jánovi Gálikovi, PhD.**, z Neurobiologického ústavu SAV za intenzívnu a úspešnú popularizačnú činnosť;
- d) za vedecko-popularizačnú a vzdelávaciu činnosť pre 10-člený kolektív pracovníkov Ústavu etnológie SAV za elektronickú encyklopédiu ľudovej kultúry: **PhDr. Mojmírovi Benžovi, PhD., Oľge Danglovej, CSc., Mgr. Ľubici Falfanovej, CSc., Danielovi Lutherovi, CSc., PhDr. Kataríne Popelkovej, CSc., Mgr. Dušanovi Raticovi, CSc., PhDr. Petrovi Slavkovskému, DrSc., PhDr. Rastislave Stoličnej, DrSc., PhDr. Jurajovi Zajoncovi, CSc. a PhDr. Gabriele Kiliánovej, CSc.**;
- e) Cenu za propagáciu vedy:
PhDr. Kataríne Čižmaríkovej za celoživotné dielo v oblasti vedeckej žurnalistiky;

vzalo na vedomie:

Správu zo zahraničnej služobnej cesty

- **F. Fundáreka** v Budapešti, 7. – 9. 4. 2013 z účasti na okrúhlym stole *Science in Diplomacy*,
- **D. Ježovej**, ktorá sa v dňoch 9. – 10. 4. 2013 zúčastnila v Bukurešti na 4. zasadnutí Konferencie dunajských akadémií,
- **S. Salamonovej**, ktorá sa dňa 26. 4. 2013 zúčastnila v Bruseli na seminári v rámci Dunajskej stratégie *S3 Seminar-Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3) and transnational cooperation for an innovative Danube Region*,
- **M. Nováka** z účasti na zasadnutí call Steering Committee a Network Steering Committee programu TRANSCAN, 17. 4. – 19. 4. 2013 vo Varšave;
- informáciu, že predseda SAV v súvislosti s výbuchom plynu v Prahe, pri ktorom bola poškodená aj budova AV ČR, osobitne historické priestory knižnice, poslal list predsedovi AV ČR, v ktorom vyjadril účasť v tejto situácii, ľútosť nad vzniknutou škodou, ako aj nádej v skorú obnovu.

Antonia Štaffová

14. ZASADNUTIE VEDECKEJ RADY SAV 7. MÁJA 2013

Vedecká rada SAV

prerokovala:

Výročnú správu o činnosti SAV za rok 2012;

udelila:

- **Vedeckú hodnosť doktora biologických vied** prof. RNDr. Martinovi Bačkorovi, PhD., samostatnému vedeckému pracovníkovi Prírodovedeckej fakulty UPJŠ v Košiciach na základe úspešnej obhajoby doktorskej dizertácie *Vplyv ťažkých kovov na lišajníky a ich symbionty* vo vednom odbore 010806 – fyziológia rastlín.
- **Vedeckú hodnosť doktora psychologických vied** prof. PhDr. Marekovi Blatnému, CSc., samostatnému vedeckému pracovníkovi Psychologického ústavu AV ČR v Brne na základe úspešnej obhajoby doktorskej dizertácie *Od kyseliny gama-amino máseľnej k životnému smyslu: role osobnostných dispozící v utvárení sociálne-kognitívnych stránok osobnosti* vo vednom odbore 050100 – psychologické vedy;
- **Cenu SAV v roku 2013:**
 - a) kolektívu Oddelenia biofyziky a Oddelenia magnetických javov Ústavu experimentálnej fyziky SAV v Košiciach: **RNDr. Andrea Antoňová, PhD., RNDr. Zuzana Gažová, CSc., Ing. Martina Koneracká, CSc., doc. RNDr. Peter Kopčanský, CSc., RNDr. Katarína Šipošová, Ing. Vlasta Závišová**, za významné výsledky dosiahnuté v oblasti štúdia magnetických nanočastíc ako terapeutika amyloidných ochorení;
 - b) kolektívu autorov z Ústavu fyziológie hospodárskych zvierat SAV: **RNDr. Štefan Čikoš, CSc., MVDr. Dušan Fabian, PhD., RNDr. Ján Burkuš, PhD., MVDr. Pavol Reháč, CSc., Ing. Soňa Czikková**, za súbor vedecko-výskumných prác zaoberajúcich sa interakciou medzi matkou a skorým embryom, so zameraním na štúdium vplyvu zhoršeného materského prostredia na oplodnenie a preimplantačný embryonálny vývin;
 - c) kolektívu autorov z Historického ústavu SAV: **PhDr. Bohumila Ferenčuhová, DrSc. (vedúca autorského kolektívu), PhDr. Alena Bartlová, CSc., PhDr. Valerián Bystrický, DrSc., PhDr. Anna Falisová, CSc., PhDr. Ľudovít Hallon, CSc., PhDr. Ľubica Kázmerová, CSc., prom. hist. Natália Krajčovičová, CSc., PhDr. Katarína Popelková, CSc., Mgr. Jaroslava Roguľová, PhD., PhDr. Xénia Šuchová, CSc.,**
- a **PhDr. Milan Zemko, CSc.**, za monografickú syntézu *Slovensko v 20. storočí, 3. zväzok – V medzivojnovom Československu 1918 – 1939*, ktorá interdisciplinárnym prístupom spracúva obdobie od vzniku spoločného štátu Slovákov a Čechov po jeho rozpad v marci 1939, aj v stredoeurópskych a európskych dejinných súvislostiach;
- **Cenu SAV v oblasti medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce:**
 - d) **Ing. Štefanovi Janečekovi, DrSc.**, z Ústavu molekulárnej biológie SAV, za dosiahnuté výsledky v riešení medzinárodných projektov týkajúcich sa bioinformatickej analýzy amylytických enzýmov;
- **Cenu SAV pre mladého vedeckého pracovníka:**
 - e) **Ing. Martinovi Balogovi, PhD.**, z Ústavu materiálov a mechaniky strojov SAV, za mimoriadne výsledky vedeckej práce v oblasti výskumu materiálov a kompozitov na báze hliníka a vývoja technológií ich výroby metódami práškovej metalurgie;
 - g) **Mgr. Michalovi Kšiňanovi, PhD.**, z Historického ústavu SAV, za odbornú monografiu *Milan Rastislav Štefánik – v unikátnom spracovaní životopisu osobnosti slovenských dejín na základe bádania v archívoch vo Francúzsku, Českej republike a na Slovensku*;
- **Medzinárodnú cenu SAV za vynikajúce dielo v oblasti vied o spoločnosti:** **prof. Antoniosovi Emiliosovi Tachiasovi**;
- **Zlatú medailu SAV:**
prof. Ing. Ivanovi Chodákovi, DrSc.
prof. Ing. Tomášovi Blehovi, DrSc.
PhDr. Jozefovi Mariánovi Gálikovi, DrSc.
PhDr. Jánovi Jankovičovi, DrSc.
- **Medailu SAV za podporu vedy:**
doc. MVDr. Branislavovi Petkovi, DrSc.
Ing. Milanovi Ružekovi;

schválila:

zloženie hodnotiacich komisií Programu Štipendium SAV.

Antonia Štaffová

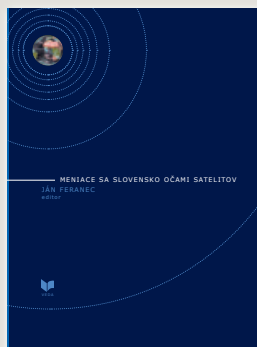
Marina Čarnogurská

Lao c' a proces vzniku Tao te ťingu, II. diel

Ide o 2. diel knihy Lao c' a proces vzniku Tao Te ťingu od známej sinologičky Mariny Čarnogurskej. Zaoberá sa chanskou redakčnou, cenzorskou a ideologickou úpravou Lao c'ovho diela, ktorá postupne vústila do dnešného oficiálneho spisu, známeho už ako Tao te ťing. Autorka porovnáva kópie od iných vykladačov s originálom a vyznačuje nielen interpretačný, ale aj filozofický posun týchto prepisov, neraz veľmi poškodených alebo ovplyvnených dobou. Lao c'ov myšlienkový odkaz, pretváraný od svojho vzniku v 5. stor. pred n. l. počas celého ďalšieho pretransformovania do mnohých rôznych textových podôb, je však filozoficky taký geniálny, že mu ani jedna z týchto transformácií neublížila a v každej rovnako sugestívne odpovedá na mnohé životne dôležité otázky. Pravdepodobne aj preto sa toto Lao c'ovo dielo stalo v súčasnosti tým najprekladanejším čínskym filozofickým dielom, ktoré v mnohých jazykoch sveta ešte aj v 21. storočí pomáha človeku hľadať pravdu o podstate nášho bytia, a tým i o zmysle ľudského života na Zemi.

Ján Feranec, editor

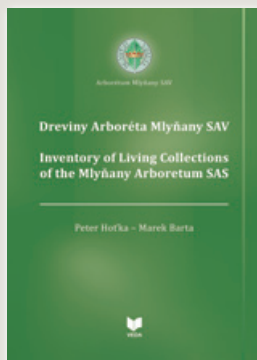
Meniace sa Slovensko očami satelitov

Publikácia nadväzuje na podobne koncipovanú knihu – Slovensko očami satelitov (Feranec et al., 2010) – a jej hlavnou témou sú teda opäť satelitné technológie, diaľkový prieskum Zeme (DPZ) a súčasné aplikačné možnosti v tejto oblasti pre najrôznejšie sféry ľudských aktivít. Pre novú knihu autori zvolili netradičnú formu interaktívnej DVD publikácie a tato zmena je zmenou zásadnou a rozhodne nie samoúčelnou. Výrazne totiž zvyšuje celkovú názornosť, ale aj atraktivitu väčšiny vybraných príkladov i pre čitateľov bez skúseností s DPZ. To čo je v prvej publikácii ilustrované formou štandardných obrázkov či tabuliek, to druhá publikácia posúva oveľa ďalej a dokumentuje dynamickú povahu monitorovaných tém komentovanými dynamickými animáciami. Tato zmena je vedená snahou umožniť čitateľom oveľa väčší prienik do konkrétnych prejavov a využitia družicových dát vo vybraných aplikačných oblastiach a lepšie pochopiť súčasný i budúci potenciál týchto technológií najmä v kontexte Slovenska.

Peter Hořka – Marek Barta

Dreviny Arboréta Mlyňany SAV/ Inventory of Living Collections of the Mlyňany Arboretum SAS

Arborétum Mlyňany SAV, ktorého najstaršia časť – Ambrózyho vždyzelený park – oslávil v roku 2012 už 120. výročie svojho založenia, je na Slovensku jedinou botanickou inštitúciou, ktorej náplňou je zhromažďovanie a štúdium cudzokrajných drevín. Predkladaný prehľad pestovaných drevín – ich rodov, druhov, infrašpecifických taxónov a kultivarov je vlastne inventúrnym zoznamom živých zbierok drevín rastúcich v takmer 67-hektárovom parkovom objekte Arboréta Mlyňany SAV v roku 2012. Tento zoznam stromov, krov, polokrov a lián, pôvodom najmä z oblasti Eurázie a Severnej Ameriky, spolu s obrazovou prílohou iste nájde svoje uplatnenie ako cenná študijná pomôcka pre vedeckých pracovníkov, pedagógov, študentov botaniky, študentov záhradníctva a profesionálnych či amatérskych záhradníkov.

Boris Krahulec, Ľudovít Gašpar, Viera Štvrtinová a kolektív

Manažment pacienta so syndrómom diabetickej nohy

Odborná knižná publikácia o manažmente pacienta so syndrómom diabetickej nohy je prvou svojho druhu na Slovensku, ktorá komplexne spracováva uvedenú problematiku. Autormi sú renomovaní odborníci z rôznych medicínskych odborov, ktorí majú dlhoročné skúsenosti s ambulatnou aj nemocničnou starostlivosťou o diabetikov. Cieľom tejto publikácie je upozorniť na dôležitosť problematiky, priblížiť rôzne klinické prejavy syndrómu diabetickej nohy, jej preventívne, diagnostické a liečebné možnosti podľa súčasných, praxou overených poznatkov a odporúčaní. Publikácia je určená predovšetkým lekárom rôznych odborov, ktorí sa zaoberajú touto problematikou, ale aj zdravotným sestrám a študentom medicíny. Veríme, že prezentovaná monografia prispeje k zlepšeniu manažmentu pacientov so syndrómom diabetickej nohy a bude pre čitateľov prínosom v ich každodennej klinickej praxi.

